

Rättvis tillgång till föreningsidrotten?

-En kvantitativ studie om rättvis tillgång till idrottsanläggningar inom föreningsidrotten i Göteborgs stad

Sandra Velagic

Lunds universitet, vårterminen 2021

Institutionen för kulturgeografi & ekonomisk geografi

SGEL36, Examensarbete inom kandidatprogrammet för samhällsplanering

Handledare: Johan Mörner

LUNDS
UNIVERSITET

Abstract

Previous studies concerning the relation between accessibility to sport facilities and socioeconomic standard report mixed findings. This quantitative study aims to investigate accessibility to sporting facilities used within sport associations, in relation to socioeconomic factors, exemplified through a study in the city of Gothenburg. By conducting a network analysis and statistical overlaying in the programme GIS this research explores both density and distance of the geographical spread of the facilities along with population data within the same area. Furthermore, the results were analysed from an of spatial justice and spatial equity perspective to discuss how equal the access to sport facilities is throughout the city between different socioeconomic groups. The conclusions describes that the most deprived neighbourhoods have a smaller share of sporting facilities compared to other groups. Differences between private and public sport facilities are indicated by golf courses and tennis facilities being placed in closer proximity to stronger socioeconomic groups and density of tennis facilities are higher in wealthier areas. Whereas public sport facilities are more evenly spread through the neighbourhoods. Although the most deprived areas have less access to all facilities in total. Depending on if the reader has a horizontal or vertical perspective on accessibility, the result may be interpreted differently.

Keywords: *Accessibility, spatial justice/equity, sport facilities, equity, physical planning*

Nyckelord: *Tillgänglighet, rumslig rättvisa, sportfaciliteter, jämlikhet, fysisk planering*

Innehåll

Abstract	2
Tabeller och figurer	4
1. Inledning.....	5
1.1 Syfte och frågeställningar.....	7
1.2 Avgränsningar	8
1.3 Disposition.....	8
2. Litteraturgenomgång och analytiskt ramverk.....	9
2.1 Bakgrund – Idrottsanläggningar i svensk samhällsplanering	9
2.2 Tidigare forskning	10
2.3 Teori och analytiskt ramverk.....	12
2.3.1 Tillgänglighet	12
2.3.2 Rumslig rättvisa.....	13
2.3.3 Analytiskt ramverk	16
3. Metod	19
3.1 Forskningsdesign och metodologi/Forskningsstrategi	19
3.2 Nätverksanalys	19
3.3 Överlagring av statistik	22
3.4 Statistisk analys	23
3.6 Metoddiskussion och begränsningar	25
4. Resultat och analys.....	26
4.1 Resultat.....	26
4.1.1 Idrottsanläggningarnas placering.....	26
4.1.2 Skillnader i socioekonomisk bakgrund inom tillgänglighetsområden och bristområden.	28
4.1.3 Skillnader i tillgänglighet mellan olika typer av idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi.....	31
4.1.4 Skillnader i tillgänglighet mellan resursstarka och resurssvaga områden	35
4.2 Analys.....	36
4.2.1 Tillgänglighet till idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi	36
4.2.2 Tillgänglighet av specifika idrottsanläggningstyper kopplat till socioekonomi	38
5. Slutsats	42
5.1 Nyttan för samhällsplanerare.....	45
5.2 Förslag på vidare forskning	46
6. Referenser.....	47
Bilagor.....	51

Tabeller och figurer

Figur 1. Översikt på hur de tre teorierna konstruerar ett analytiskt ramverk.....	19
Figur 2. Karta över Göteborgs stad med markeringar för idrottsanläggningar.....	27
Figur 3. Karta över tillgänglighetsanalys av idrottsanläggningar i Göteborgs stad.....	28
Figur 4. Befolkningsfördelning inom tillgänglighetsområdet och bristområdet.....	29
Figur 5. Förvärvsfrekvens inom tillgänglighetsområdet och bristområdet.....	29
Figur 6. Inkomstfördelning inom och utanför bristområdet.....	30
Figur 7. Födelseland för boende i tillgänglighetsområdet och bristområdet.....	30
Figur 8. Andel förvärvsarbetande inom tillgänglighetsområdet.....	32
Figur 9. Inkomst bland befolkningen i tillgänglighetsområdet.....	33
Figur 10. Andel utrikesfödda inom tillgänglighetsområdet.....	33
Tabell 1. Hur stor del av befolkningen som har tillgång till respektive idrottsanläggningstyp.....	31
Tabell 2. Idrottsanläggningstyper utifrån högst socioekonomisk status bland befolkningen i tillgänglighetsområdet.....	34
Tabell 3. Analys av variation av idrottsanläggningar utifrån resursstarka och resurssvaga områden.....	35

1. Inledning

Enligt FN:s allmänna förklaring är god hälsa en del av våra mänskliga rättigheter. För att uppnå en förbättrad hälsa bland en befolkning, är det nödvändigt med jämlika livsvillkor bland befolkningen. Med ojämlika livsvillkor bland befolkningen, kan inte hälsan förbättras i samhället. På så vis kan hälsa både betraktas som en förutsättning och ett resultat av ett samhälles välmående och utveckling (Göteborgs stad, 2017) *God hälsa och välbefinnande* är ett av de globala hållbarhetsmålen i agenda 2030. Målet går ut på att ”säkerställa hälsosamma liv och främja välbefinnande för alla i alla åldrar” (Globala målen, 2021).

Idrott och organiserad fysisk aktivitet fyller en viktig funktion för god hälsa. I Sverige har närmare 90% av barn och ungdomar någon gång under sin uppväxt varit aktiv i en idrottsförening (Riksidrottsförbundet, 2019a). Däremot har deltagande i föreningsidrott minskat de senaste åren. Under åren 2009-2019 har idrottsutövande minskat i alla åldersgrupper mellan 7-20 år (Centrum för idrottsforskning, 2021). En förutsättning för att kunna bedriva idrott är tillgång till idrottsanläggningar. Det finns flera studier som visar att idrottsdeltagandet bland barn och unga i åldrarna 3-18 år ökar med tillgängligheten till idrottsanläggningar (Hoekman, 2018).

I rapporten *De aktiva och de inaktiva* diskuteras socioekonomiska skillnader när det kommer till ungas idrottande. I rapporten understryks det att det finns flertalet svenska undersökningar som visar på att barn och unga i familjer med låg socioekonomisk status inte deltar i organiserad fysisk aktivitet i lika stor utsträckning som barn i familjer med högre socioekonomisk status (Centrum för idrottsforskning, 2017). Även internationella studier visar att familjer med låg socioekonomisk status deltar i idrott i mindre utsträckning än de med bättre socioekonomiska förutsättningar (Hoekman, 2018).

Genom att undersöka tillgänglighet till idrottsanläggningar och kartlägga dem, får planerare en bättre uppfattning om hur de kan planera för en jämlik föreningsidrott. Uppsatsen kommer handla om idrottsanläggningars placering i den fysiska miljön, samt tillgängligheten till dem ur ett rättvist perspektiv. Tidigare forskning på ämnet har undersökt densiteten och tillgängligheten av sportanläggningar (Pearce, m.fl., 2007; Higgs, Langford och Norman, 2015; Giles-Corti och Donovan, 2002; Kawakami, m.fl., 2010). Forskningen visar att tillgången till sportanläggningar påverkar utövande av idrott i viss grad, men när sportinfrastrukturen är relativt mättad avtar påverkan på utövandet (Hoekman, 2018). Tidigare

studier har kommit fram till blandade resultat när det kommer till tillgänglighet av idrottsanläggningar kopplat till socioekonomisk bakgrund. Där en del studier (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008) kommer fram till att det finns sämre tillgång till idrottsanläggningar i socioekonomiskt svagare områden. Medan andra studier (Higgs, Langford och Norman, 2015; Kawakami, m.fl., 2010) kommer fram till att det finns fler idrottsanläggningar i resurssvaga områden. Alternativt att skillnaderna i tillgång till sportanläggningar var vaga mellan resursstarka och resurssvaga områden (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008).

Kontexten i de specifika områdena som undersöks är av stor vikt och avgörande för resultatet, faktorer som vilket land studien utförts i, om det är ett urbant eller ruralt område, samt vilka typer av idrottsanläggningar studien undersöker (Higgs, Langford och Norman 2015). Vilken typ av idrott som utövas är starkt kopplat till socioekonomisk bakgrund och därför har undersökningar gjorts på tillgången till olika typer av idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi. En skillnad som påvisas i vissa studier (Macintyre, Macdonald och Ellaway 2008) är att det i vissa resurssvaga områden finns ett större utbud av kommunala sportanläggningar, medan det i resursstarkare områden är mer styrt av köpkraft och därmed lockar privata och kommersiella aktörer.

Däremot finns det begränsad forskning på tillgång till idrottsanläggningar i Sverige och hur tillgången ser ut beroende på socioekonomisk bakgrund, varför mer forskning behövs. Denna studie bidrar därför till att öka kunskapen om tillgänglighet till idrottsanläggningar kopplat till socioekonomisk geografi i svensk kontext. Mer specifikt i Göteborg och därmed storstadskontext. Då tillgången till idrottsanläggningar varierar beroende på nationell kontext, kan studien bidra med ytterligare en urban kontext, vilket bidrar till forskningen inom ämnet som helhet och ökar förståelsen i ämnet för forskare och planerare. Dessutom är studien inriktad mot föreningsidrott, vilket är ett område som det inte forskats på så mycket när det kommer till tillgänglighet kopplat till socioekonomi då tidigare forskning riktats mot kommunala och privata idrottsanläggningar (Macintyre, Macdonald och Ellaway 2008; Higgs, Langford och Norman, 2015). Vidare är studien inriktad mot föreningsidrott, ett område som saknas i tidigare forskning på tillgänglighet kopplat till socioekonomi vilket därigenom ger en djupare förståelse av ämnet och breddar forskningen.

För att undersöka det här ämnet är det viktigt att titta på tillgänglighet, rumslig rättvisa och den fysiska miljön, då de alla hänger ihop och påverkar varandra. Vart i den fysiska miljön idrottsanläggningar är placerade är av relevans för att kunna undersöka tillgängligheten till

dem. För att kunna koppla tillgängligheten till socioekonomisk status är det av relevans att ta in rumslig rättvisa som aspekt. Därför har ett teoretiskt ramverk utformats utifrån detta. I den här studien kommer hälsa kopplat till idrottande att diskuteras. Mer ingående kommer studien undersöka tillgänglighet till idrottsanläggningar som används i föreningsidrott, samt kopplingen mellan tillgängligheten till idrottsanläggningar och socioekonomisk bakgrund.

Min utgångspunkt är antagandet om att socioekonomisk bakgrund bland invånare driver planeringen av den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar. Att starkare köpkraft och resursstarka områden kommer ha fler kommersiella och privata anläggningar som tennisbanor och golfbanor. Medan det kommer finnas mer kommunala idrottsanläggningar i form av idrottshallar och bollplaner i de resurssvaga områdena.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att undersöka relationen mellan socioekonomisk bakgrund och tillgången till idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott. Studien kommer därmed att bidra med mer kunskap till planerare och forskares förståelse av rättvis planering av idrottsanläggningar. Detta genom att utöka den redan befintliga forskningen på området, med två fokusområden som det inte forskats på i någon stor utsträckning tidigare: (1) att undersöka idrottsanläggningars rättvisa tillgänglighet i en svensk kontext, (2) att fokusera på just föreningsidrott, då få studier riktar sig specifikt mot detta. Undersökningen kommer att kartlägga nuvarande placering av olika idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott i Göteborg, samt identifiera sociodemografiska variationer kopplat till detta. Kartläggningen skapar förståelse till vilka idrottsytor som används idag och vilka eventuella behov som finns i staden för framtiden. På så vis synliggörs stadens idrottsytor i tidiga skeden och säkerställer att rätt typ av idrottsytor finns med i planeringsprocessen. Studien bidrar även med att öka förståelsen om hur rättvis tillgänglighet kan analyseras utifrån avstånd och densitet. Med Göteborg som studieområde kommer följande frågeställningar att besvaras:

Vilken relation finns det mellan socioekonomisk bakgrund och idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott?

- Hur ser den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar som används i föreningsidrott ut?
- Hur ser tillgången till idrottsanläggningar som används i föreningsidrott ut utifrån socioekonomisk bakgrund?
- Hur ser tillgängligheten ut utifrån de specifika idrottsanläggningstyperna?

1.2 Avgränsningar

Flera avgränsningar har avgjort studiens omfattning och genomförbarhet. Dels avgränsas studien geografiskt till att endast studera Göteborgs stad. Däremot är resultatet relevant även för andra städer, då man kan jämföra resultatet med dessa. Göteborg är en stad som beskrivs som starkt påverkat av bostadssegregation med ojämlika livsvillkor mellan områden och grupper (Göteborgs stad, 2017). Vilket gör det valda geografiska området intressant att undersöka utifrån frågeställningarna som utformats i denna studie. Valet och avgränsningar av idrottsanläggningar har baserats på vad tidigare studier undersökts, vilken data som funnits tillgänglig och vad som passar in i just den här studien. Vilka idrottsanläggningar som ingår i studien går att läsa mer om i metodavsnittet.

I den här studien undersöks idrottsanläggningar kopplat till föreningsidrott, vilket skiljer sig från studier som görs på all idrott. En nackdel med att endast undersöka föreningsidrott är att färre idrottsanläggningar kommer med i studien och kan ge en snedvriden bild av vilka som har tillgång till motion och hälsa i samhället. Ett flertal spontanidrottsytor har sållats bort, som bland annat mindre fotbollsplaner, gratis tennisbanor och street-basketplaner. Det finns också en risk att några av de anläggningar som sållats bort används i föreningsidrott emellanåt. Precis som det finns risk för att inte alla gymnastiksalor eller fotbollsplaner som är med i studien används av föreningsidrott, då det är svårt att säkerställa exakt vilka hallar som är uppbokade av vem. Samtidigt är fördelarna med att kolla på föreningsidrott att bredda forskningen. Det finns mycket forskning på vilka i samhället som idrottar och tränar, men inte så mycket forskning på vilka som har tillgång till föreningsidrott. Forskningen pekar på att det är en ojämlik fördelning av de som är med i föreningsidrott, samt att det totala antalet av de som är med minskar (Centrum för idrottsforskning, 2021). Vilket gör ämnet relevant och intressant att studera. Genom att kartlägga idrottsanläggningar som används i föreningsidrott bidrar studien till att komma ett steg närmre i arbetet mot en rättvis idrott.

1.3 Disposition

I den inledande delen av uppsatsen introduceras ämnesområdet och problemformulering, följt av en presentation av frågeställning och syfte. I denna del finns även en beskrivning av studiens avgränsningar, samt en motivering till studieområdet och dess kontext. Vidare, i kapitel två, kommer en presentation av litteraturgenomgång och det teoretiska ramverket. Här presenteras tidigare forskning på ämnet och teoretiska koncept, dessutom definieras begrepp. Kapitel tre bidrar med motivering av metod, dess analys, insamling och diskussion kring val av metod, data och dess begränsningar. För att i kapitel fyra bearbeta och analysera resultatet.

Det analyserade materialet tolkas utifrån det teoretiska ramverket. Till sist avslutas uppsatsen genom ett kapitel som besvarar frågeställningar, reflekterar kring vilken nytta studien har för samhällsplanerare och reflekterar kring vidare forskning på ämnet. Varje kapitel i uppsatsen inleds med en kortare beskrivning av vad kapitlet kommer att behandla.

2. Litteraturgenomgång och analytiskt ramverk

I följande avsnitt kommer tidigare forskning på ämnet, samt bakgrundsinformation kring idrottsanläggningar i svensk samhällsplanering att presenteras. Vidare kommer tillgänglighet, rumslig rättvisa och ett analytiskt ramverk att presenteras. Det analytiska ramverket som presenteras i avsnittet ligger till grund för hur studien har utformats, dessa används sedan som utgångspunkt för analysen av den inhämtade empirin. Vilket möjliggör att studien placeras i ett bredare teoretiskt sammanhang och skapar en djupare förståelse samt ett mervärde till studien.

2.1 Bakgrund – Idrottsanläggningar i svensk samhällsplanering

Idag finns det inget krav på utrymme till motion och idrott i den svenska plan- och bygglagen (Riksidrottsförbundet, 2021a), vilket leder till att idrottsanläggningar inte alltid inkluderas i planerna från början och leder till brist på ytor för idrottsanläggningar, eller att de placeras långt bort ifrån människan. Därför har Riksidrottsförbundet en anläggningsstrategi, *Plats för idrotten*, med målet att öka tillgången till idrottsanläggningar i Sverige (Riksidrottsförbundet, 2021a). Riksidrottsförbundet har också tillsammans med FOJAB arkitekter arbetat fram *Rörelsefaktor*, ett verktyg för att integrera fysisk aktivitet i samhällsplanering. Syftet med verktyget är att skapa en helhetsbild över alla sorters fysisk aktivitet och hur de samspelar med varandra (Riksidrottsförbundet, 2021b).

Göteborgs kapacitet på idrottsanläggningar har beskrivits som bristfällig (RF-SISU, 2019; Balkander, 2021). Göteborgs stads idrotts och föreningsförvaltning har skapat en investeringsplan 2022-2030. I den framgår det vilka planer det finns för stadens befintliga och kommande idrottsanläggningar. Det framgår att även om de planer som finns med i investeringsunderlaget byggs, så kommer dessa tillsammans med den förväntade befolkningstillväxten till år 2031 ändå leda till att antalet invånare per idrottshall och fotbollsytta ökar. Vilket redan idag är ett pressat läge. Samtidigt som tillgången till sim- och is-anläggningar kommer öka per person (Idrotts- och föreningsförvaltningen, 2021). Göteborg beskrivs som en segregerad stad, med stora socioekonomiska skillnader kopplat till olika geografiska områden i staden (Göteborgs stad, 2017). Vilket gör Göteborg till en intressant

plats för denna studie, som undersöker tillgängligheten till idrottsanläggningar i socioekonomiskt varierade områden.

2.2 Tidigare forskning

Det finns en del tidigare forskning på idrottsanläggningars placering i den fysiska miljön. Genom en litteratursökning på Google Scholar med följande sökord: *sport facilities, service facilities, facilities, accessibility, access*, identifierades tidigare relevant forskning. Utöver detta har välciterade studiers referenslistor använts för att hitta ytterligare relevant litteratur. I avhandlingen *Sport policy, Sport facilities and Sport participations – a socio-ecological approach*, behandlar Hoekman (2018) ämnena sportpolitik, sportfaciliteter och sportdeltagande. Det finns ett generellt antagande om att tillgången till idrottsanläggningar bidrar till skillnader i sportutövande (Hoekman, 2018). Det har gjorts ett flertal försök till att hitta ett samband mellan tillgången till sportfaciliteter och utövande av sport, men som lett till blandade resultat. Där en del forskning har riktat in sig på hur många sportanläggningar det finns per 1000 invånare och fått positiva resultat knutet mot aktivt deltagande (Hallmann m.fl., 2011; Wicker, Breuer, och Pawlowski, 2009; Hoekman, 2018). Medan andra studier (Hoekman och De Jong, 2011; Hoekman, 2018) har fokuserat på avståndet till sportanläggningar utan något markant resultat. Bevisen för att den fysiska miljön och sportanläggningar bidrar till högre sportdeltagande är vaga, speciellt i västra och norra Europa (Hoekman, 2018).

Det finns studier (Hoekman, 2018) som visar att korrelationen mellan tillgången till sportfaciliteter och sportutövande avtar desto mer mättad sportinfrastrukturen är. Hoekman (2018) menar att sportutövande ökar i takt med förbättrad sportinfrastruktur, där den tidigare var knapp. Däremot konstaterar Higgs (2015) i en litteraturöversikt att det finns resultat som pekar på att närhet till idrottsanläggningar ökar idrottsutövandet bland unga.

I Nederländerna finns studier (Hoekman, 2018) som visar att sportinfrastrukturen är starkt kopplat till efterfrågan. Privata anläggningar, som tennisbanor följer köpkraften och finns i resursstarkare områden i större utsträckning. Medan kommunala idrottsanläggningar är placerade i resurssvagare områden i större utsträckning. Men även i frågan om variation av sportanläggningar i olika typer av områden har blandade resultat redovisats. När det kommer till studier kopplat till socioekonomisk bakgrund finns det studier i flertalet länder som visar på att det finns färre sportanläggningar i resurssvagare områden (Hoekman, 2018).

Samtidigt finns det blandade resultat även när det kommer till frågan angående tillgång till sportanläggningar. Nationella studier i bland annat Nya Zeeland visar att det finns bättre tillgång till sportfaciliteter i resurssvaga områden (Pearce, m.fl., 2007; Higgs, Langford och Norman, 2015). Studier på tillgänglighet för olika anläggningstyper från Wales visar att kommunala och publika idrottsanläggningar fanns i större utsträckning i resurssvagare områden, medan kommersiella och privata anläggningar som bowling och tennisanläggningar fanns i resursstarka områden i större utsträckning (Higgs, Langford och Norman, 2015). Liknande resultat återfinns i Perth där tillgången till sportcenter var högre i resurssvaga områden, medan tillgången till golfbanor var högre i resursstarka områden (Giles-Corti och Donovan, 2002; Higgs, Langford och Norman, 2015). Medan det inte var någon tydlig skillnad i tillgången till sportfaciliteter i Melbourne och i Nederländerna (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008). Detta kan kontrasteras via studier på nationell nivå från USA visar att resursstarka områden har bättre tillgång till sportfaciliteter. Något som det fanns mindre av i områden med en större andel afroamerikaner eller andra etniska minoriteter (Powell, m.fl., 2006; Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008). I delstaterna New York, North Carolina och Maryland visar forskning på samma mönster där det fanns färre idrottsanläggningar i resurssvaga områden (Higgs, Langford och Norman, 2015). Även en studie i England visar att antalet sportfaciliteter blev färre, desto mer socioekonomiskt utsatt ett område var (Hillsdon, 2007; Higgs, Langford och Norman, 2015).

Vidare så visar studier från Skottland att resultatet påverkas av kontextuella faktorer, så som vilken typ av sportanläggning det handlar om (privat/kommunal), restiden, samt om det är i ett urbant eller ruralt område (Higgs, Langford och Norman, 2015). Även Macintyre med flera (2008) noterade ett samband mellan socioekonomisk utsatthet och tillgång till sportanläggningar. Där hon trycker på att det resultaten är beroende av nationell och resurskontext.

Enligt Bourdieu är sport habitat klassspecifierat (Bourdieu, 1978; Hoekman, 2018), vilket förklarar flertalet studier kopplat till socioekonomi och sportdeltagande som visar på att det är ett lägre deltagande bland lägre klasser (Hoekman, 2018). Dessutom finns det skillnader i vilken typ av idrott man deltar i beroende på vilken klass man tillhör. Även om den högre klassen utövar sport i större utsträckning, finns det sporter som utövas mer av lägre klasser, exempelvis kontaktsporten boxning. Medan sporter med mindre kontakt, som golf och tennis utövas mer av den högre klassen. Vilket finns dokumenterat i flertalet studier över lång tid (Hoekman, 2018).

Det finns inte mycket forskning på ämnet i svensk kontext. En studie i Sverige undersöker tillgången till 12 olika servicefaciliteter i resurssvaga, medel och resursstarka områden kopplat till hälsa, varav ena kategorin är sportfaciliteter (Kawakami, m.fl., 2010). Resultatet i studien visar att tillgången till samtliga 12 servicefaciliteter var högst i de resurssvaga områdena. De idrottsfaciliteter som undersöktes var bland annat simhallar, gym och skidanläggningar. För idrottsanläggningar är det lägst tillgång bland resursstarka (1.0) områden, medelresurssvaga har högst tillgång (1.79) och de resurssvagaste har medelgod tillgång (1.53) till idrottsanläggningar (Kawakami, m.fl., 2010).

2.3 Teori och analytiskt ramverk

I denna del av uppsatsen presenteras begreppet tillgänglighet och teori om rumslig rättvisa. Deras gemensamma koppling och argument är att den fysiska miljön spelar en stor roll när det kommer till tillgänglighet och rumslig rättvisa. Därför är det också viktigt och av relevans, att studera den fysiska miljön. Tillgänglighet, rumslig rättvisa och den fysiska miljön konstruerar ett analytiskt ramverk

2.3.1 Tillgänglighet

Tillgänglighet är ett välanvänt begrepp inom samhällsplanering. Begreppet har en bred innebörd, varför det är viktigt att definiera och avgränsa begreppet innan en diskussion kring det inleds. Det kan röra allt från transporter, till tillgången till faciliteter (Ashik, Mim och Neema, 2020). I denna uppsats kommer fokus ligga på det sistnämnda. För denna studie har även två egenkonstruerade begrepp inom tillgänglighet skapats. (1) tillgänglighetsområde, vilket är det område som är inom 1000m gångavstånd från en idrottsanläggning. (2) bristområde, vilket är det område som inte uppfyller riktlinjen om 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning. Valet av avståndet 1000m gångavstånd valdes utifrån tidigare studier som undersökt hur långt man är villig att gå för att nå en idrottsfacilitet (Higgs, Langford och Norman, 2015).

Ashik, med flera (2020), beskriver tillgänglighet som ett mått på det relativa avståndet mellan ursprung och destination. Relativt avstånd tar hänsyn till fysiska barriärer, då man i relativt avstånd tittar på bland annat tid och ansträngning. De delar upp begreppet i rumslig och icke-rumslig tillgänglighet. Rumslig tillgänglighet kopplas till det geografiska, som geografisk distribution av faciliteter, antalet användare, samt rumsliga barriärer mellan faciliteter och användare. Det är en form av fysisk tillgänglighet, med fokus på att kunna nå sin destination från sin startpunkt på ett behändigt sätt (Ashik, Mim och Neema, 2020). Handy och Niemeier

(1997) menar att tillgänglighet avgörs av fördelningen av destinationer i geografin. Genom hur enkelt det är att ta sig till destinationerna, kvalitén på dem, samt dess storlek. De betonar också att om flera destinationer finns inom en geografisk närhet, höjs tillgängligheten (Handy och Niemeier, 1997).

Även Torsten Hägerstrands tidsgeografi behandlar rumslig tillgänglighet. Inom tidsgeografi är tid och rum integrerat i tidrummet (ett geografiskt område exempelvis). I tidsgeografin är en viktig aspekt hur individer rör sig genom tidrummet, en så kallad individbana. Inom tidrummet finns olika typer av restriktioner som begränsar individers handlande. Tidsgeografi har en materiell utgångspunkt. Vilket har kritiserats, då människan ses som en fysisk kropp som förflyttas, istället för ett handlande socialt subjekt, med tankar och viljor (Hallin och Gren, 2003).

Icke-rumslig tillgänglighet är kopplat till sociala faktorer och hur de påverkar befolkningens möjlighet till att delta eller använda faciliteterna. Sociala faktorer som påverkar användarna är socioekonomi, däribland, inkomst, funktionsvariation, kön, etnicitet, etcetera. Exempelvis kan kostnader hindra en från att ta del av vissa faciliteter (Ashik, Mim och Neema, 2020).

Nicholls lyfter också hur viktigt det är att ta hänsyn till, samt lägga vikt vid den sociala aspekten vid studier av tillgänglighet. Eftersom den geografiska dimensionen inte tar hänsyn till människorna och dess variation, samt behov. Vilket i sin tur kan leda till diskriminering av folkgrupper eller områden. Exempelvis har funktionsvarierade inte samma möjlighet att ta sig till faciliteter som andra (Nicholls, 2001). För god tillgänglighet, behöver planerare ta hänsyn till både rumslig och icke-rumslig tillgänglighet i sitt arbete (Ashik, Mim och Neema, 2020). Därför kommer även socioekonomi vara en del i analysen av resultatet i studien. Detta är relevant eftersom Ashik med flera (2020) argumenterar för att socioekonomin påverkar den icke rumsliga tillgängligheten.

2.3.2 Rumslig rättvisa

Tillgänglighet till idrottsanläggningar är en rättighetsfråga. Därför är teori som berör rättvisa av relevans för att kunna analysera resultatet av studien. En teori som är kopplad till social rättvisa är rumslig rättvisa (*Spatial justice*) och innebär att rättvisan har en geografi. Teorin belyser frågor som fördelning av service, resurser och tillgång. Samt hur geografin människan bor i inte är neutral, utan att den påverkar hen, både positivt och negativt. Staden är uppbyggd av politik och ideologier. Där finns strukturer, samt ojämlik fördelning av resurser, som påverkar och bevarar orättvisor bland medborgarna. Genom stadens geografi kan man förstärka förtryck baserat på olika diskrimineringsgrunder, exempelvis genom att distribuera

faciliteter på ett orättvist sätt och därmed minska eller öka tillgången till faciliteter bland olika befolkningsgrupper (Soja, 2010).

Enligt Soja (2010) är det viktigt att förstå att geografierna inte är naturligt givna, de är skapade av människan, främst av de med mycket makt, för människan. Att de inte är naturligt givna, innebär att de går att förändra för att minska det som är negativt. För att förändra och påverka den sociala rättvisan krävs det först och främst ett erkännande av att geografierna är socialt konstruerade av människan. Vidare menar Soja (2010) att det krävs social och politisk åtgärder. Samtidigt som det är viktigt att bli medveten om att uttryck för orättvisa är komplext. Det är ingen fördel att förenkla uttrycket för orättvisa som bra eller dåligt. Det måste alltid sättas i en strukturell kontext. När det kommer till segregation är det skillnad på om exempelvis etniska grupper förtryckts och placerats i ett område, gentemot om etniska grupper självmant valt att bosätta sig i ett område med andra med liknande etnisk bakgrund. Sojas (2010) teori rumslig rättvisa föreslår att planering bör synliggöra strukturer av privilegier. Inom planering är inga val som görs frikopplade från politik, dessa beslut formar geografin och rummet, därmed finns det alltid risk för att en grupp gynnas över en annan (Soja, 2010).

Soja (2010) belyser att det finns en dialektik mellan sociala processer och rumsliga processer. Det är inte bara sociala processer som formar det rumsliga, även rumsliga processer formar sociala strukturer. Med detta menas att den sociala rättvisan är kopplad till en rumslig aspekt. Vilket i sin tur betyder att den rumsliga aspekten är viktig för att göra världen till en mer socialt rättvis plats (Soja, 2010).

Vidare diskuterar Soja (2010) hur social rättvisa och orättvisa förekommer i olika skalor, allt från snedfördelning av resurser och möjligheter i våra hem, till snedfördelning i den globala ekonomin, mellan världsdelar, länder, eller kvarter i städer. Ojämlig fördelning av resurser förklaras som det mest grundläggande uttrycket för rumslig orättvisa. Soja (2010) förklarar att det inte går att uppnå en helt jämn fördelning av resurser, sett ur ett rumsligt perspektiv. Vilket beror på vart de som producerar tjänsterna bestämmer sig för att placera dem, samt konsumenternas relativa närhet till tjänsten (Soja, 2010).

Ett annat koncept inom rumslig rättvisa är *spatial equity* (Ashik, Mim och Neema, 2020). Det kan inom distribueringen av faciliteter delas upp i vertikal och horisontell rumslig rättvisa. Med horisontell rumslig rättvisa menas en jämn uppdelningen av faciliteter mellan befolkningen, oavsett socioekonomi eller geografiskt läge. Medan vertikal rumslig rättvisa

syftar på en rättvis fördelning av faciliteter i rummet i relation till efterfrågan och behov av befolkningen. Den stora skillnaden är att efterfrågan och behov hamnar i centrum vid distribueringen av faciliteter i en vertikal rumslig rättvisa. Ashik med flera (2020), menar att vertikal rumslig rättvisa bör prioriteras över horisontell rumslig rättvisa. Det kan innebära ökad rättvisa när det kommer till tillgången till faciliteter, även om den geografiska fördelningen kan bli mer ojämlig (Ashik, Mim och Neema, 2020).

I avhandlingen *Equity and planning for local services* listar Lucy (1981) fem begrepp som är viktiga för rättvis planering när det kommer till fördelning av faciliteter. Dessa begrepp är ¹*Jämlikhet, efterfrågan, behov, viljan att betala och preferenser*. Begreppen samspelar och bör användas tillsammans om minst två vid planering, men de går också att tillämpa som enskilda. Inom begreppet *jämlikhet*, menas att alla ska ha tillgång till samma service. Vilket indikerar att det är en form av horisontell rumslig rättvisa. Vidare klargör Lucy (1981) att begreppet *efterfrågan* förklarar att områden med en större grupp användare bör prioriteras med mer resurser. Alternativt områden där folk ger synpunkter på att det är en brist på faciliteter i området och därmed aktivt efterfrågar dessa. Det är en typ av vertikal rumslig rättvisa. Begreppet *behov* innebär att de områden med grupper som behöver mer också ska få mer. Att områden kan kompenseras med fler faciliteter, då det finns ett större behov för detta. Även detta är en typ av vertikal rumslig rättvisa. *Preferenser* är nära sammankopplat med *efterfrågan*. *Preferenser* är som *efterfrågans* passiva tvilling. Det är som ett komplement till *efterfrågan*, då det finns en risk att en del grupper utesluts inom begreppet *efterfrågan*. Alla grupper kan inte visa att det finns en *efterfrågan* genom att aktivt använda en facilitet eller ha synpunkter på att de vill ha en viss typ av facilitet. Ett exempel på detta är små barn som kanske inte kan uttrycka sig eller ta sig till faciliteter själv, de kan ändå ha en *efterfrågan* på faciliteter. Vilket indikerar att det är en *vertikal rumslig rättvisa*. *Vilja att betala* handlar om idén att den som använder en service/facilitet bör betala för det, medan de som inte använder den, inte ska betala. Vilket innebär att en jämlik fördelning av faciliteter reflekterar viljan att betala för dem. Även detta begrepp är av vertikal karaktär (Lucy, 1981).

Lucy (1981) förklarar att det är omöjligt att uppnå en helt jämlik fördelning av faciliteter och belyser att det första begreppet, *jämlikhet* är problematiskt då det går emot de andra

---

¹ Lucys (1981) original begrepp översatta av författaren; Equality, Demand, Need, Willingness to pay, Preferences.

begreppen. Det är det enda begreppet som är en typ av horisontell rumslig rättvisa och går därför emot de andra begreppen som är av vertikal karaktär (Lucy, 1987).

Utifrån vertikal rumslig rättvisa går det att argumentera för att en fördelning baserad på *efterfrågan* skulle kunna innebära att resursstarka områden bör ha fler sportfaciliteter, då den högre klassen utövar sport i större utsträckning. Vilket innebär att resurssvaga områden får sämre tillgång till idrottsfaciliteter och det blir en ojämlik fördelning av sportfaciliteter. Om fördelningen istället baseras på *behov* skulle det kunna innebära att resurssvaga områden förses med fler idrottsfaciliteter då de i större utsträckning har sämre hälsa, vilket också leder till en ojämlik fördelning. En fördelning av idrottsfaciliteter baserat på *preferens* skulle kunna innebära att områden med hög andel utländskt födda får tillgång till fler idrottsfaciliteter då man eventuellt hade utgått från att språket förhindrar många från att lämna synpunkter på att de vill ha tillgång till idrottsfaciliteter. Eller att man utgår från att man som utrikesfödd inte hunnit sätta sig in i det svenska idrottsföreningslivet ännu och aktivt deltagit i idrottsverksamhet för att höja efterfrågan ännu. Med utgångspunkt *vilja att betala* bör fler idrottsfaciliteter, alternativt fler idrottsfaciliteter av en viss sort finnas i större grad i resursstarkare områden. Då de troligtvis är mer villiga att betala eftersom de är ekonomiskt starkare.

2.3.3 Analytiskt ramverk

Det teoretiska ramverket för analysen bygger på kopplingar mellan den fysiska miljön, tillgänglighet och rumslig rättvisa. Teoriernas gemensamma koppling och argument är att den fysiska miljön spelar en stor roll när det kommer till tillgänglighet och rumslig rättvisa. Därför är det också viktigt och av relevans, att studera den fysiska miljön. Med den fysiska miljön menas utformningen av staden rent fysiskt. Så som vart vägar, byggnader, idrottsanläggningar och dylikt är placerat i staden.

Det finns en relation och dialektik mellan rumslig rättvisa och den fysiska miljön, enligt Soja (2010) reflekteras sociala strukturer i den fysiska miljön och tvärtom. Exempelvis bör sociala strukturer i den fysiska miljön leda till att tennishallar och golfbanor bör vara fler till antalet och mer populära i resursstarkare områden. Då dessa är idrotter som i större mån utövas av den högre klassen (Bourdieu, 1978; Hoekman, 2018). Sociala strukturer bör också leda till att det finns färre anläggningar i resurssvaga områden, då idrott utövas i mindre utsträckning i dessa områden (Centrum för idrottsforskning, 2017; Hoekman, 2018). Av de anläggningar som finns i resurssvaga områden bör det vara idrottsanläggningar som simhallar, ishallar, idrottshallar, bollplaner, gymnastikhallar och friidrottsanläggningar som finns i större

utsträckning, då dessa är kommunalt ägda i större omfattning (Hoekman, 2018). Det bör finnas ojämlikheter i fördelningen av idrottsanläggningar, då det är omöjligt med en helt jämn fördelning (Soja, 2010).

Resultatet i analysen kommer analyseras med utgångspunkten i att geografin inte är naturligt given, utan att det är människan, genom strukturer, som skapar geografin och dess fördelning av resurser (Soja, 2010). Vilket ger en bättre förståelse av resultatet och att det kan förändras. Genom att utgå från att människan, främst de med makt, är de som formar samhället bör privilegierade grupper gynnas och ha tillgång till fler faciliteter i sin närhet. Olika socioekonomisk status hänger ihop med privilegier och därför kommer grupper analyseras utifrån deras socioekonomiska status. Inkomst är inte allt men det är en viktig indikator som exempelvis kan undersöka vilka som är mer privilegierade och därmed bör gynnas i frågan om tillgång till idrottsfaciliteter. Andel förvärvsarbete, arbetslöshet och eftergymnasial utbildning är andra indikatorer som är starkt sammankopplat med inkomst. Etnicitet kan också vara sammankopplat till inkomst, men framförallt innebär det minoritetsgrupper som kan förtryckas och därför är av stor vikt att ha med i analysen.

Genom att inte endast utgå från att människan och sociala strukturer formar samhället, utan även utgå från att den geografiska fördelningen av faciliteter formar de sociala processerna (Soja, 2010) finns det intresse att undersöka och analysera fördelningen av idrottsfaciliteter i geografin. En motivering till att fördela faciliteterna mer rättvist kan vara att göra världen till en mer socialt rättvis plats (Soja, 2010).

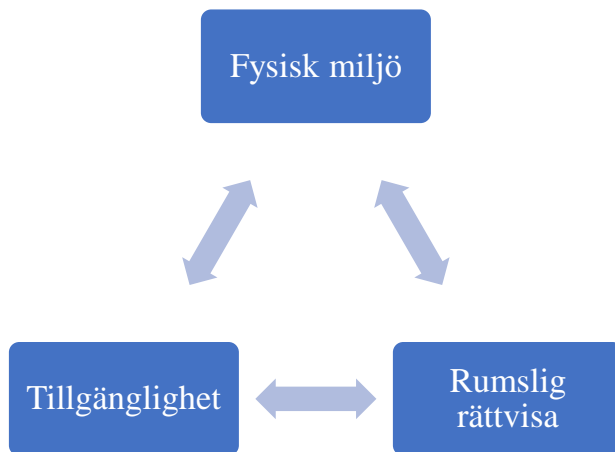
Med utgångspunkt i att orättvis fördelning av resurser är det mest grundläggande uttrycket för rumslig orättvisa (Soja, 2010) kommer resultatet av faciliteternas fördelning utifrån densitet, samt typ av anläggning kopplat till socioekonomiska indikatorer bland befolkningen att analyseras som ett mått på rumslig rättvisa. Analysen av resultatet kommer också att ha ett fokus på rumslig rättvisa i olika skalor. Resultatet kommer analyseras både utifrån staden som helhet, men även utifrån varje mellanområde. Rumslig rättvisa är svårt att mäta, men man kan tänka sig att segregation leder till att vissa områden och grupper gynnas över andra.

I relationen mellan fysiska miljön och tillgänglighet, står den fysiska miljön för rumslig tillgänglighet. Enligt Ashik, med flera (2020), behövs både rumslig och icke-rumslig tillgänglighet i en planerares arbete. Den fysiska miljön är kopplat till tillgänglighet genom distribution av faciliteter, antalet användare, samt rumsliga barriärer mellan faciliteter och användare. Den fysiska miljön påverkar tillgängligheten genom exempelvis fysiska barriärer

(Ashik, Mim och Neema, 2020). Vidare kan detta samband ses genom antalet användare per anläggning för att analysera den fysiska tillgängligheten till faciliteter. Genom att analysera kopplingar mellan dessa teorier kan antagandet att flera anläggningar per 10 000 invånare leder till ökad tillgänglighet dras. Genom att undersöka densitet, den geografiska fördelningen av faciliteter i staden, vilken typ av anläggning som finns i geografin, samt hur stor andel av befolkningen som har tillgång till faciliteterna inom en räckvidd på 1000m gångavstånd, kommer rumslig tillgänglighet vara en utgångspunkt i analysen av resultatet. Vilket bidrar med en analys av den geografiska tillgängligheten.

Icke-rumslig tillgänglighet är kopplat till rumslig rättvisa där hänsyn till sociala aspekter bland populationen är avgörande för planering (Nicholls, 2001). Vidare belyser Soja (2010) hur ojämlik fördelning av resurser är ett uttryck för orättvisa i den fysiska miljön. Detta kan leda till antagandet att sociala orättvisor bör förekomma vid analyser av tillgänglighet av idrottsanläggningar genom att socio-ekonomiskt svaga områden har en lägre tillgänglighet av idrottsfaciliteter. Det kan också leda till att planerare fokuserar på att kompensera för dessa ojämlikheter genom att öka tillgängligheten i dessa områden. Vilket gör det intressant att analysera kopplingar mellan tillgänglighet och socio-ekonomisk standard. De socioekonomiska indikatorer som används i analysen är inkomst, andel förvärvsarbetande, arbetslöshet, eftergymnasial utbildning, samt etnicitet. Genom att undersöka socioekonomin i olika områden, samt vilka socioekonomiska indikatorer som finns inom brist respektive tillgänglighetsområdet med avståndet 1000m gångavstånd från faciliteterna kan ett bredare perspektiv på tillgänglighet undersökas.

Resultatet i analysen kommer att analyseras både utifrån horisontell och vertikal rumslig rättvisa (Lucy, 1981) för att visa att rumslig rättvisa kan se olika ut. Olika socioekonomisk status hänger ihop med *efterfrågan, behov, preferenser* och *vilja att betala*, vilket exemplifieras i avsnittet rumslig tillgänglighet. Varför olika socioekonomiska indikatorer kommer analyseras i resultatet. Dessutom kommer en diskussion kring resonemang angående båda typer av rumslig rättvisa ge en djupare förståelse av komplexiteten när det kommer till rättvisa och fördelning av faciliteter. Fördelning av faciliteter kan vara ett bra mått på rumslig rättvisa, men beroende på om man har ett horisontellt eller vertikalt förhållningssätt kommer utslaget bli olika.

Figur 1. Översikt på hur de tre teorierna förhåller sig till varandra och konstruerar ett analytiskt ramverk.

3. Metod

I detta avsnitt presenteras de metoder som använts i studien för datainsamling och analys. Denna del syftar till att tillhandahålla läsaren med information kring hur forskningen designats, genomförts, vilka val som tagits, samt studiens begränsningar.

3.1 Forskningsdesign och metodologi/Forskningsstrategi

För att besvara forskningsfrågorna följdes en utarbetad forskningsdesign. Inledningsvis bestod den av litteraturläsning, där relevanta studier, samt teorier i dessa studier utforskades. För att de teorier som var mest lämpade för studien skulle kunna väljas ut som studiens teoretiska underlag (se avsnittet Litteraturgenomgång och analytiskt ramverk). Därefter togs ett beslut över vilken typ av geografisk analys som skulle utföras i studien, då undersökningen syftar till att undersöka tillgänglighet till idrottsanläggningar kopplat till socioekonomisk bakgrund, valdes nätverksanalys, samt överlagring av data. Fortsättningsvis samlades geodata in över gångvägar, samt idrottsanläggningar i Göteborg till nätverksanalysen. Även socioekonomisk geodata samlades in. Vilket går att läsa mer om i avsnittet Nätverksanalys. Resultatet av nätverksanalysen och överlagringen av data analyserades sedan med utgångspunkt i teorin, för att åstadkomma ett resultat med tillhörande diskussion.

3.2 Nätverksanalys

Den grundläggande metoden som använts i studien är GIS-metoden nätverksanalys. Denna metod är vanlig att använda vid studier av flöden eller förflyttning via vägar. Ett nätverk inom GIS är ett linjärt nätverk, ett vägnät, sammankopplat med objekt. Metoden kan med fördel användas för att beräkna geografisk tillgänglighet och undersöka den optimala vägen mellan två punkter i ett linjärt nätverk. Något som gör att metoden är ett bra alternativ i denna

uppsats, som undersöker tillgänglighet till idrottsanläggningar. Metoden fungerar som så att objekt väljs ut och kring objektet beräknas ett upptagningsområde. Storleken på upptagningsområdet kan anpassas till antingen geografiskt avstånd, eller hastighet och restid (Harrie, 2020).

I den här studien har en nätverksanalys gjorts för att undersöka avstånd till idrottsanläggningar i Göteborgs stad. Programvaran som använts i studien är ArcMap 10.5. I en nätverksanalys är data av största vikt för att kunna skapa ett så precist resultat som möjligt (Harrie, 2020). För att skapa nätverket har data använts från två källor. Park och naturförvaltningen har bidragit med ett helt komplett gångnät med unlink-punkter, eftersom det inte fanns tillgängligt för nedladdning. Detta inhämtades via en mailkorrespondens med Park- och naturförvaltningen. Unlink-punkterna gör att programmet vet vilka korsningar i linjenätverket som korsar varandra på samma höjdnivå, samt vilka som går över eller under varandra och därmed inte är en korsning som går att sväng av vid. Gångstigar ingår inte i gångnätet, därför fick det kompletteras med data över gångstigar från Lantmäteriet. Gångstigar laddades ned via Sveriges Lantbruksuniversitets tjänst Geodata Extraction Tool (GET). För att göra en nätverksanalys krävs ett nätverksdataset. Därför skapades en geodatabas med ett tillhörande feature dataset, vilket underlättar ordningen i hanteringen av all data och ser till att den alltid är i rätt koordinatsystem. Detta gjordes i koordinatsystemet SWEREF99_TM, som är det officiella referenssystemet i Sverige och passade bra då fallstudien är gjord i den svenska staden Göteborg. Det här steget görs för att det ska vara möjligt att lagra nätverkets olika noder och linjer till varandra och koppla dem samman (Harrie, 2020). När nätverket byggdes i programmet gjordes en rad val. Inledningsvis valdes Any Vertex för Connectivity. Tillsammans med verktyget Integrate gör det möjligt för svängningar i nätverkets alla korsningar och inte endast vid linjernas ändpunkter. Däremot tas inte någon hänsyn till höjdskillnader, som gör det omöjligt att svänga vid vissa korsningar, som exempelvis viadukter och broar. Därför valdes Elevation Fields och Unlink-punkterna som tillhandahölls av Park och naturförvaltningen användes. Vilket bidrar till en mer realistisk och korrekt data i datanätverket. Sedan byggdes nätverket.

Då tillgängligheten till idrottsanläggningar skulle undersökas skapades ett lager med idrottsanläggningar. Att skapa detta lager var en krävande process. Lagret med punkter för varje objekt/idrottsanläggning skapades manuellt i ett Excelark för att sedan föras över till ArcMap. Data över idrottsanläggningar hämtades från Göteborgs Idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Svenska

Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund, samt Göteborgs Golförbund. Idrotts och föreningsförvaltningen (2021) har listor över idrottshallar, bollplaner, gymnastiksalor, simanläggningar och ishallar som är kommunalt ägda och bokningsbara för föreningar. Alla dessa föreningar fördes över till ett Excelark. Listan kompletterades med idrottsanläggningar som olika förbund använder i sin verksamhet. Här plockades tennis, friidrott och golf också in. De olika förbunden hade olika bra tillgång till data över idrottsanläggningar. Några hade en lista på anläggningar, medan andra hade en lista på föreningar, samt vilken hemmaanläggning dessa hade. Även dessa fördes över till ett Excelark. Adresserna eller namnen på anläggningarna fördes in i Google Maps och därifrån laddades samtliga koordinater ned för alla anläggningar.

All data bearbetades utefter kriterier för att få så välanpassad data till studien som möjligt. Då studien syftar till att undersöka tillgänglighet till idrottsanläggningar kopplat till föreningsidrott gjorde följande avgränsningar. De olika typer av idrottsanläggningar som valdes var tennisbanor, simhallar, ishallar, friidrottsanläggningar, bollplaner, idrottshallar, gymnastiksalor och golfbanor. Alla dessa typer av idrottsanläggningar används för större föreningsidrotter.

Däremot valdes exempelvis padelbanor bort, då det är en väldigt ny sport, med ett förbund som startade först år 2020. Även sportanläggningar för ridning, cykling och dylikt valdes bort då de är stigar och inte endast anläggningar. Det var svårt att komma över data på ridanläggningar, då det finns många mindre stall och ingen samlad data över detta. Ridsport är en av Sveriges största idrotter, speciellt på flicksidan, vilket därmed blir en stor nackdel att dem inte räknats med i studien. Däremot är det en idrott som inte räknats med i någon tidigare forskning som undersökts i denna studie. Vilket ändå tyder på att studiens fokus är av relevans. Även mindre idrotter fick sina idrottsanläggningar bortprioriterade då de är få till antalet, har stora upptagningsområden, med en väldig specifik inriktning och med få utövare. Att ta med en bågskytteanläggning i studien skulle kunna vara missvisande, då den inte används av den stora massan, samt har ett stort upptagningsområde och därmed kan ge en falsk bild av att ett område har stor tillgång till idrottsanläggningar, när antalet utövare är få.

Däremot finns alla anläggningar som används av den breda massan i Göteborg och ger på så vis en rättvisare bild av samhället. Även om det inte går att säkerställa att utövarna är många på exempelvis alla bollplaner. Ett försök till en lösning på detta problem var att bearbeta all insamlade data över anläggningar. Inom de olika kategorierna för idrottsanläggningar gjordes följande avgränsningar. Inom tennisbanor räknades endast de tennisbanor som är kopplade till

en förening via Göteborgs Tennisförbund med. Alla gratisbanor eller banor utan någon koppling till förening räknades inte med. Inom bollplaner sållades alla femmannaplaner, grusplaner och övriga skolplaner bort. Då det inte är vanligt att använda dessa planer till föreningsidrott, utan dessa planer används snarare av skolor.

Med nätverksdatasetet och lagret över idrottsanläggningar skapades ett serviceområde för att undersöka vilka områden som uppfyller riktlinjerna på 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning. Serviceområdet har i denna studie benämnts som tillgänglighetsområde. Resterande områden, som inte uppfyller riktlinjen 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning benämns i denna studie som bristområde. Begreppen och definitionen av tillgänglighetsområde och bristområde är egenkonstruerat och skapat för denna studie. Riktlinjen är baserad på tidigare forskning som undersökt hur långt människan är villig att gå för att träna (Higgs, Langford, och Norman, 2015). Vattenytor och större vägar lades in som barriärer för att göra analysen mer korrekt och realistisk, då människor inte kan korsa dessa utan omvägar. Avgränsningen för större vägar gjordes baserat på Göteborgs stads egen klassning i stadens grönstrategi (Göteborgs stad, 2014). Vattenytan laddades ned från Lantmäteriet (2021) och vägarna laddades ned från Trafikverkets egen nedladdningstjänst Lastkajen (2021). Ett val gjordes med intervallet 1000m och valet till objektet gjordes, sedan utfördes analysen och skapade ett polygonlager med tillgänglighetsområden (områden med idrottsanläggningar inom 1000m gångavstånd) i staden.

3.3 Överlagring av statistik

En annan analysmetod inom GIS som används i denna studie är överlagring. Metodens syfte i denna studie är att undersöka befolkningsbilden i områdena som plockats fram genom nätverksanalysen. Genom överlagring läggs flera lager på varandra för att undersöka vart dessa olika lager överlappar varandra rumsligt. De nya lagren som bildas går sedan att analysera (Harrie, 2020). I den här studien har överlagring använts för att undersöka hur befolkningsbilden utifrån socioekonomisk bakgrund ser ut i områdena som producerats i nätverksanalysen, samt för att undersöka densiteten av idrottsanläggningar i mellanområden. Överlagringen har genomförts med datalager av SCB, som hämtats från Sveriges Lantbruksuniversitetets tjänst GET. Varje lager består av ett rutnät där statistiken är lagrad, rutornas storlek varierar mellan 100x100 till 1000x1000 meter. Ett lager med centroider skapades mitt i dessa rutor för att göra det möjligt för programmet att räkna ut vart rutans mittpunkt är i de fall då rutan sträcker sig över två polygoner (områden). På så vis räknas

rutan och därmed befolkningen in endast i det polygon (område) där mittpunkten infaller. Den senaste statistiken som finns tillgänglig har använts och är följande:

- Totalbefolkning sparad i rutor med måttet 100x100 meter. Statistik från 2018
- Förvärsarbetande sparad i rutor med måtten 250x250 – 1000x1000 meter. I kategorierna förvärvs- och icke förvärsarbetande. Statistik från 2017
- Ekonomisk standard sparad i rutor med måtten 250x250 – 1000x1000 meter. I kategorierna låg, medellåg, medelhög, hög inkomst. Statistik från 2017.
- Befolkning efter födelseland sparad i rutor med måtten 250x250 – 1000x1000 meter. Med kategorier Sverige, Norden utan Sverige, Europa utan Norden, övriga världen, samt totalt utrikesfödda. Statistik från 2018.

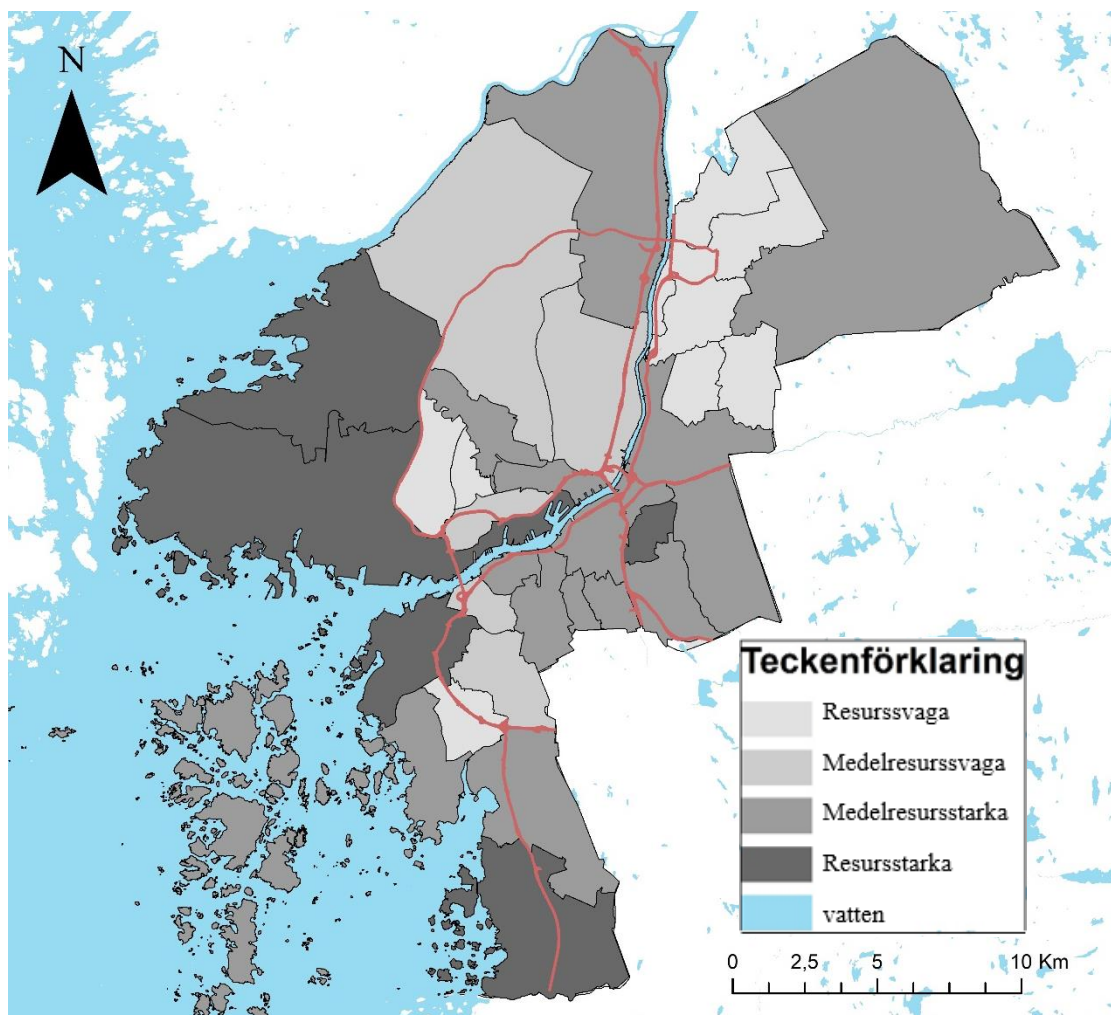
3.4 Statistisk analys

I den här metoddelen kommer den socioekonomiska variationen att undersökas ytterligare. Detta med hjälp av olika indelningar av staden, för att kunna undersöka tillgängligheten till olika typer av idrottsanläggningar genom densiteten av anläggningar i socioekonomiskt varierade områden.

Som utgångspunkt har en rapport vid namn Jämlikhetsrapporten, som kommer från Göteborgs stad använts (Göteborgs stad, 2017). I rapporten diskuteras jämlikhet i staden utifrån en uppdelning av Göteborgs olika områden. Göteborgs stad är uppdelat i flera primärområden. Ett primärområde används i planering av kommunala verksamheter i Göteborgs stad. Det är en uppdelning av staden i mindre områden med ungefär 5000 invånare i varje område. Genom att klumpa ihop flera primärområden baserat på dess likvärdiga socioekonomi bildas mellanområden. Göteborgs stad består av 36 mellanområden. Dessa mellanområden har i Jämlikhetsrapporten (Göteborgs stad, 2017) delats upp i resurssvaga och resursstarka områden. Uppdelningen av de olika områdena är baserade på olika socioekonomiska indikatorer. Där en rangordning av alla områden inom varje indikator gjordes. Utifrån detta skapades en bild av vilka områden som var mest resurssvaga, respektive resursstarka (Göteborgs stad, 2017). Indelningen av mellanområdena har fördelats om sedan listan gjordes och därför är rangordningen inte aktuell längre.

En ny egengjord lista konstruerades manuellt baserat på liknande socioekonomiska indikatorer som originallistan i Jämlikhetsrapporten är baserad på. Dessa indikatorer är eftergymnasial utbildning, förvärvsfrekvens, arbetslöshet och medianinkomst. Statistiken är hämtad från Göteborgs stads statistikdatabas. Den senaste statistiken som var tillgänglig har

använts, vilket innebär att statistiken för förvärvsarbetande kommer från 2019, utbildningsnivån 2020, arbetssökande 2021 och medianinkomst 2021. Rangordningen utfördes med hjälp av ett poängsystem som är egenkonstruerat, men väldigt likt det Göteborgs stad använde i sin jämlikhetsrapport. Vilket tyder på att det är en beprövad metod, med modifikation. Varje indikator rankades från 1-36 poäng, då det finns 36 mellanområden. Summan av de fyra indikatorerna för varje mellanområde, blev dess slutgiltiga socioekonomiska poäng. De mellanområden med högst poäng är de som bedöms vara resursstarkast och vice versa. För att göra en tydligare uppdelning delades områdena upp i resurssvaga, medelresurssvaga, medelresursstarka och resursstarka genom normalfördelning. Standardavvikelse räknades ut för att räkna ut spridningsmättet. Uppdelningen gjordes enligt 68-95-99 regeln (Ejlertsson, 2012). Där de områden som hamnade i normalfördelningens mitt i spannet 95,45% blev medelområdena. Medan resurssvaga och resursstarka var de områden som hamnade på normalfördelningens ytterkanter. Alla beräkningar genomfördes i Excel. Se figur 2.

Figur 2. Karta över mellanområden indelat utifrån socioekonomiska indikatorer. Källa: SCB (2017; 2018). Karthantering: Sandra Velagic, 2021.

Lagret över mellanområden användes ihop med lagret över idrottsanläggningar för att genomföra en överlagring i ArcMap med verktyget Join. Resultatet gav antalet av de olika typerna av idrottsanläggningar i varje mellanområde. Detta ihop med den nya rangordningen över resursstarka och resurssvaga mellanområden i Göteborg skapade en koppling mellan socioekonomi och tillgången till antalet, samt variationen av olika typer av idrottsanläggningar. Sedan utfördes en uträkning i Excel för att få fram antalet idrottsanläggningar per 10 000 invånare i varje mellanområde. Detta gjordes på varje typ av idrottsanläggning.

3.6 Metoddiskussion och begränsningar

Nätverksanalys bedöms ofta vara en bättre metod än euklidiskbaserad analys inom planering. Då en euklidisk baserad analys använder sig av sfäriskt avstånd och fågelvägen. I euklidiskt avstånd tas inte barriärer som sjöar, byggnader eller berg in i beräkningen. En människa kan inte gå över vatten eller genom berg, vilket är avgörande i tid och tillgänglighet. Även formen i en euklidiskbaserad analys ger en missvisande bild, då olika platser har olika former. Det är missvisande att utgå från en punkt och dra en radie runt denna utan att ta hänsyn till form på objektet, in och utgångar, samt vägnät. Istället visar en nätverksanalys tillgängligheten bättre ur ett socialt rättviseperspektiv, då resultatet blir mer realistiskt vid hänsyn till människans natur som är beroende av vägnät (Nicholls, 2001).

Däremot finns det begränsningar med metoden nätverksanalys i studien. En nätverksanalys är väldigt beroende av hög datakvalité för att resultatet ska bli så korrekt och realistiskt som möjligt (Harrie, 2020). Även om större vägar valdes som barriärer finns det fler barriärer som hade kunnat läggas till. Men valet föll på endast de större vägarna då det anses vara tillräckligt specifikt (Göteborgs stad, 2014). Objekten/idrottsanläggningarnas koordinater placerades vid dess ingång då det var möjligt, men vid exempelvis fotbollsplaner är anläggningen ibland tillgänglig från alla håll. Därför placerades dessa koordinater i mitten av plan. Vilket inte ger en helt rättvis bild. Dessutom fanns det ibland flera bollplaner placerade bredvid varandra, vilket inte heller ger meterrättvisa. Vid fallet Kvibergs parker med 24 bollplaner placerades tre koordinater ut för att ge en mer rättvis bild. Detta påverkar inte antalet anläggningar, utan endast avståndet till anläggningarna i de fall det ligger flera bredvid varandra.

Det finns även en del begränsningar vid arbete med befolkningsdata i överlagring i studien. Då all data kommer i rutnät, säger informationen endast något om rutan och inte om den mer

specifika bostadsbilderna inom rutan. Det är också vanligt att rutan sträcker sig över olika områden, som i denna studie, över bristområdet och tillgänglighetsområdet. Centroiderna gör att rutan och därmed befolkningen, endast räknas in i det område där mittpunkten infaller. Vilket gör att en del av befolkningen kan räknas med i bristområdet, om mittpunkten faller inom detta område, fastän det inte tillhör detta och tvärtom. Däremot är befolkningsrutorna relativt små i förhållande till områden, vilket gör att felmarginalerna blir marginella. Den befolkningsdata som använts i studien är färsk och kommer från år 2017-2018. Vilket ger en väldigt uppdaterad bild av nuläget.

En begränsning i den statistiska analysen är att det finns väldigt få av vissa idrottsanläggningar, vilket kan ge en snedfördelning av resultatet (se tabell 1). Dessutom är det en ojämn fördelning av antalet områden som räknas till de olika kategorierna av områden (se bilaga 1). Kombinationen av en anläggningstyp som det finns få utav, i en områdeskategori där få områden ingår, kan leda till ett snedfördelat resultat. Detta har funnits i åtanke vid analysen av resultatet genom att benämna de idrottsanläggningar och områden som berörs, samt diskussion kring detta.

Något annat som man går miste om i studien av mellanområde är gränsöverskridande användning av idrottsanläggningar. En del anläggningar ligger vid gränsen av ett område och kan då vara mer tillgängligt för befolkningen i det angränsande området. Detta tar tyvärr inte den statistiska analysen hänsyn till, då analysen utgår från socioekonomiska skillnader mellan grupper. Något som kan ge en snedfördelad bild av resultatet. Däremot är nätverksanalysen inte baserad på mellanområden och beskriver istället Göteborg som helhet utan gränser. Vilket gör att de olika metoderna kompletterar varandra.

4. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultat och analys. Denna del syftar till att bearbeta studiens syfte, samt dess frågeställningar med hjälp av nätverks- och överlagringsanalysen. Resultatet tolkas och analyseras utifrån det analytiska ramverket.

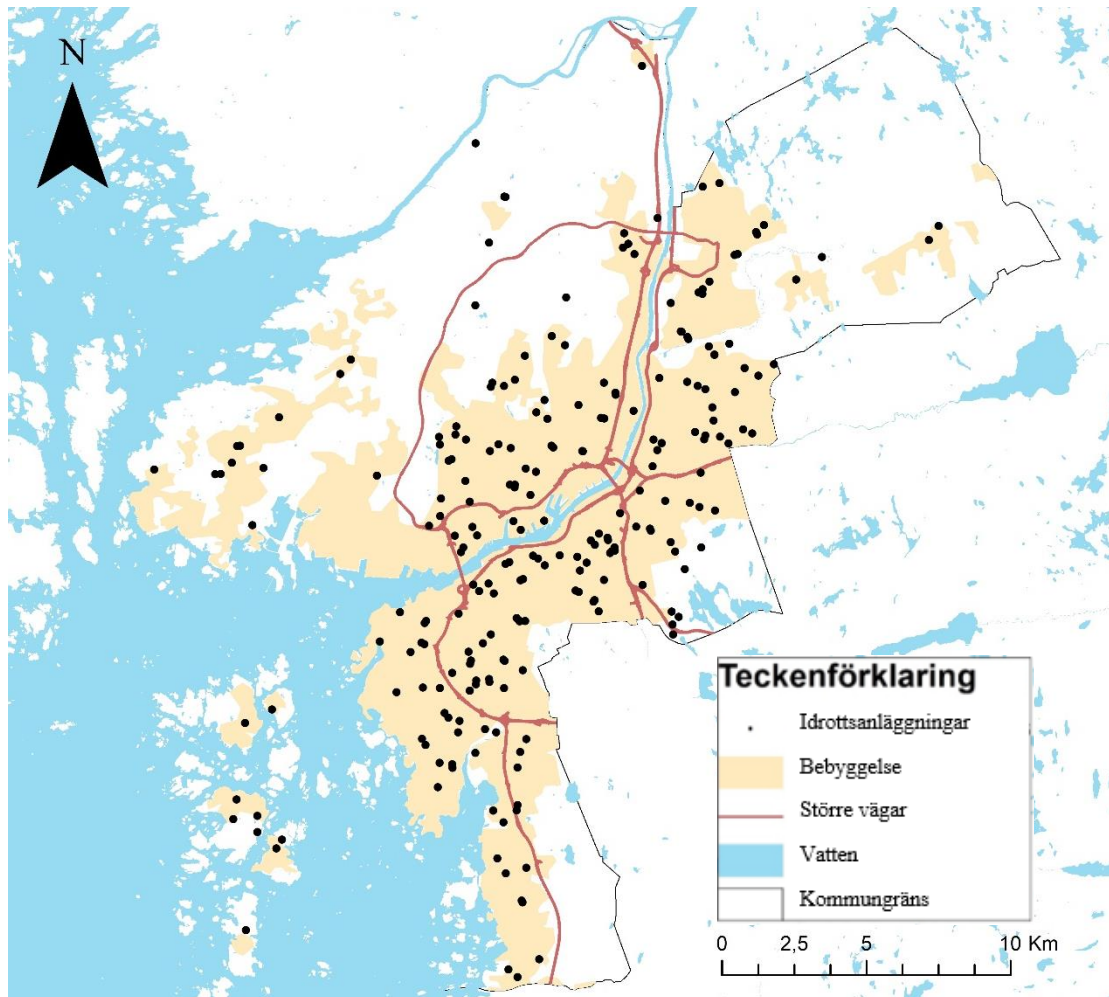
4.1 Resultat

4.1.1 Idrottsanläggningarnas placering

I det här avsnittet redovisas idrottsanläggningarnas placering, samt hur väl de uppfyller god tillgänglighet med gångavstånd på 1000m från bostaden utan passering av större barriärer.

Figur 2 visar placeringen av idrottsanläggningarna inom Göteborgs stad. Kartan ger en snabb

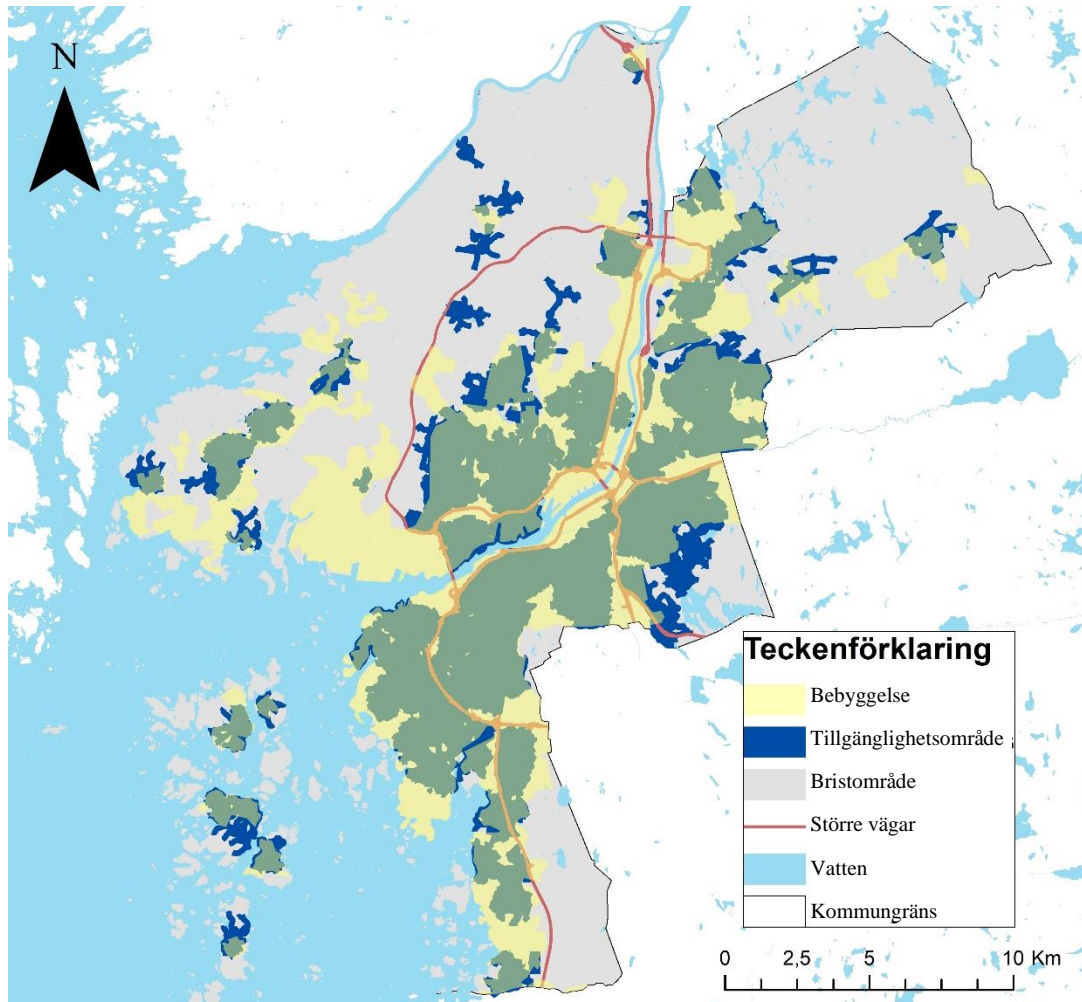
överblick och visar att idrottsanläggningarna är kopplade till bebyggda delar av staden. I de centralare delarna är det tätt mellan placeringarna, medan det är något glesare på Hisingen och i Nordost. Även längs med kusten är det glesare med idrottsanläggningar.

Figur 2. Karta över Göteborgs stad med markeringar för idrottsanläggningar. Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund, Göteborgs Golförbund, Göteborgs stad (2021), Lantmäteriet (2021), Trafikverket (2021). Kartbehandling: Sandra Velagic, 2021.

Figur 3 visar resultatet som genererades ur nätverksanalysen. Områden som inte uppfyller riktlinjen om 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning prepresenteras som grå ytor (bristområde). Medan de blå ytorna representerar de områden som uppfyller riktlinjen om 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning (tillgänglighetsområde). Den gula ytan visar vart det finns bebyggelse i staden, för att illustrera att även om det bristområdet är större, så bor det inte nödvändigtvis fler människor där. Man bör dock ha i åtanke att en del av det

bebyggda området är industriområde och förväntas därför inte uppnå riktlinjen. Resultatet visar att de flesta områden är bristområden, men att de flesta bebyggda områden är tillgänglighetsområden. Vatten och större vägar är markerade som barriärer. Det innebär exempelvis att varje ö som har ett tillgänglighetsområde har en anläggning på sin ö, då vattnet är en barriär som bryter 1000m gångavstånd.

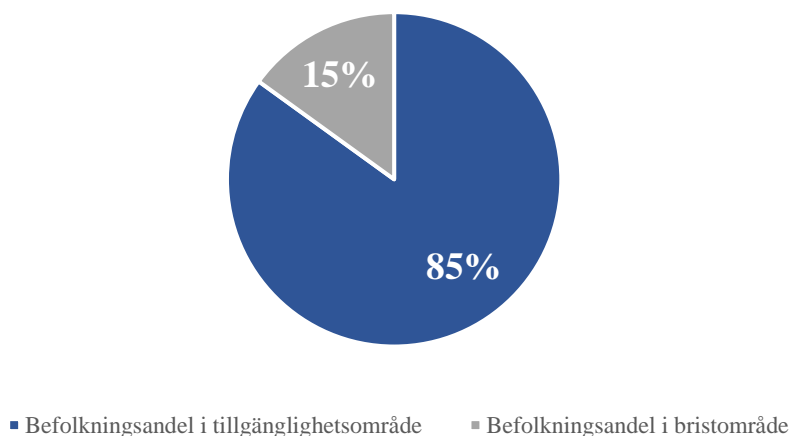
Figur 3. Karta över tillgänglighetsanalys av idrottsanläggningar i Göteborgs stad. Där större vägar och vattenytor räknas som barriärer. Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund, Göteborgs Golf förbund, Göteborgs stad (2021), Lantmäteriet (2021), Trafikverket (2021). Kartbehandling: Sandra Velagic, 2021.

4.1.2 Skillnader i socioekonomisk bakgrund inom tillgänglighetsområden och bristområden.

I det här avsnittet redovisas eventuella skillnader i socioekonomiska bakgrunden inom tillgänglighetsområden och bristområden. Inledningsvis redovisas befolkningsandelen inom respektive område. Där går det att utläsa att majoriteten av staden invånare, 85% (479 000) bor i ett tillgänglighetsområde och uppnår riktlinjen som avser upp till 1000m gångavstånd till

en idrottsanläggning. Medan 15% (85 000) bor i ett bristområde, som inte uppfyller riktlinjens mål, vilket visas i figur 4.

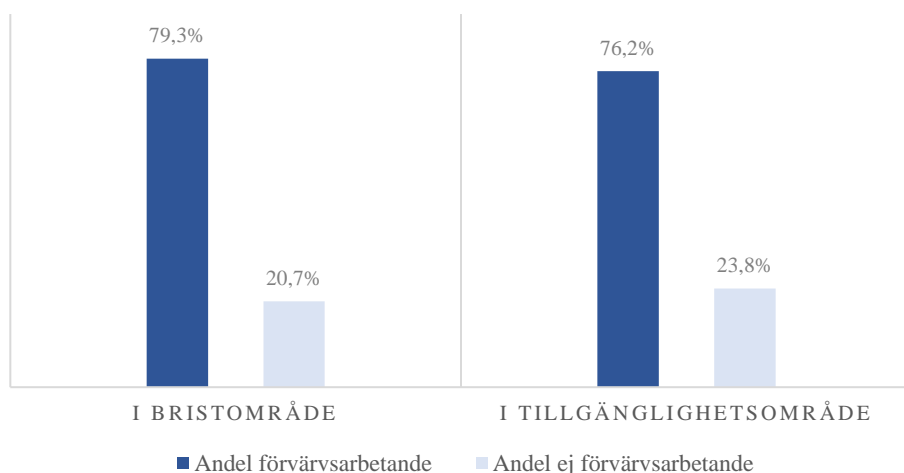
Befolkningsfördelning

Figur 4. Befolkningsfördelning inom tillgänglighetsområdet och bristområdet, angivet i procent. Källa SCB, 2018.

Förvärvsfrekvensen i områdena skiljer sig marginellt (se figur 5). Där visar de höga staplarna att majoriteten är förvärvsarbetare både i bristområdet och tillgänglighetsområdet. I bristområdet är andelen förvärvsarbetande 3,1 procentenheter högre jämfört med tillgänglighetsområdet.

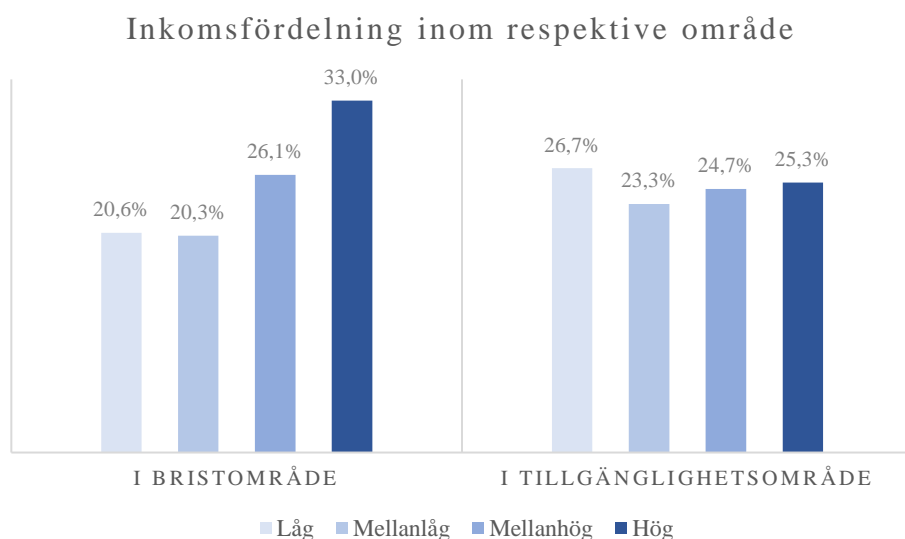
Förvärvsfrekvens inom respektive område

Figur 5. Förvärvsfrekvens inom tillgänglighetsområdet och bristområdet, angivet i procent. Källa: SCB, 2017.

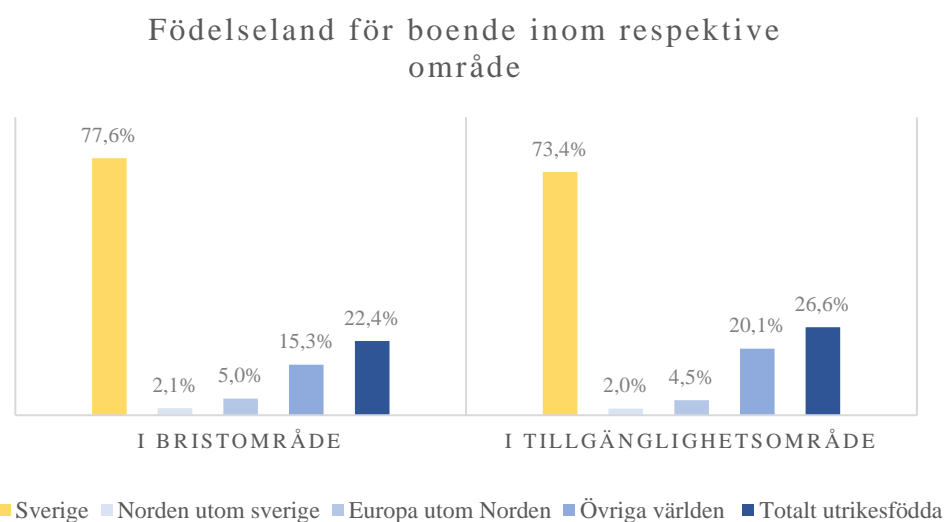
Inkomstfördelningen visas i figur 6 och ser något olika ut i områdena. I bristområdet är det en

något större andel med hög och medelhög inkomst, medan det är en lägre andel låg, samt medellåg inkomst jämfört med tillgänglighetsområdet. Resultatet pekar på att 7,7 procentenheter fler höginkomsttagare bor i bristområdet jämfört med tillgänglighetsområdet. Samtidigt som området har 6,1 procentenheter färre låginkomsttagare.

Figur 6. Inkomstfördelning inom och utanför bristområdet, angivet i procent. Källa: SCB, 2017.

I figur 7 visas fördelningen av befolkningens födelse land. I bristområdet är andelen utrikesfödda 22,4% gentemot 26,6% i tillgänglighetsområdet. En skillnad på 4,2 procentenheter. Den kategori där resultaten skiljer sig åt mest är inom kategorin övriga världen, tillgänglighetsområdet har 4,8 procentenheter fler utlandsfödda utanför Europa.

Figur 7. Födelse land för boende i tillgänglighetsområdet och bristområdet, angivet i procent. Källa: SCB, 2018.

Sammanfattningsvis skiljer sig de socioekonomiska indikatorerna, förvärvsarbete, inkomst och födelseland mellan tillgänglighetsområdet och bristområdet. Där befolkningen i tillgänglighetsområdet har en något färre andel förvärvsarbete, något lägre inkomst, samt en något större andel utrikesfödda.

4.1.3 Skillnader i tillgänglighet mellan olika typer av idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi

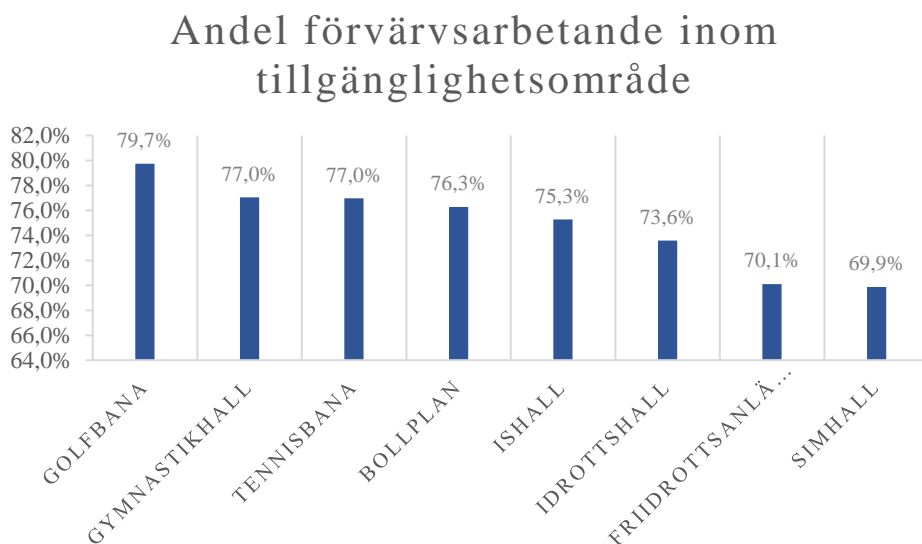
I det här avsnittet redovisas eventuella skillnader i populationens socioekonomiska bakgrund i relation till idrottsanläggningstyp i tillgänglighetsområdet. Inledningsvis redovisas befolkningsandelen i tillgänglighetsområdet. I tabell 1 går det att utläsa att omkring hälften av stadens befolkning har upp till 1000m gångavstånd till de olika idrottsanläggningstyperna gymnastiksal, bollplan och idrottshall. Med gymnastiksal i toppen, där hela 59,8% har tillgång till en gymnastiksal. Bland resterande idrotter är det betydligt färre som har 1000m gångavstånd till en idrottsanläggning. Tennisbana, ishall, friidrottsanläggning och simhall ligger på mellan 5-13%. Den typ av anläggning som absolut minst andel av befolkningen har tillgång till inom 1000m gångavstånd är golfbanor, endast 0,3% av stadens befolkning har tillgång till dessa. De typer av anläggningar som är högst upp på listan när det kommer till tillgång inom 1000m gångavstånd är också de anläggningstyper det finns flest av. Det finns 60+ anläggningar av varje enskild typ. Däremot skiljer sig tennisanläggningar från de övriga, trots att det finns 70 tennisbanor, har endast 12,6% av befolkningen tillgång till dessa.

Tabell 1. Hur stor del av befolkningen som har tillgång till respektive idrottsanläggningstyp.

Anläggning	Andel	Antal
Gymnastiksal	59,8%	72
Bollplan	50,2%	150
Idrottshall	48,7%	63
Tennisbana	12,6%	70
Ishall	9,5%	13
Friidrottsanläggning	9,1%	8
Simhall	5,8%	10
Golfbana	0,3%	7

Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golf förbund. SCB (2018).
Handpåläggning: Sandra Velagic, 2021.

När fokus skiftas till andelen förvärvsarbetande i tillgänglighetsområdet till respektive idrottsanläggningstyp undersöks blir resultatet följande. De boende som har nära tillgång till golfbanor är i högre utsträckning förvärvsarbetare än boende i tillgänglighetsområdet för friidrottsanläggningar och simhallar (se figur 8).

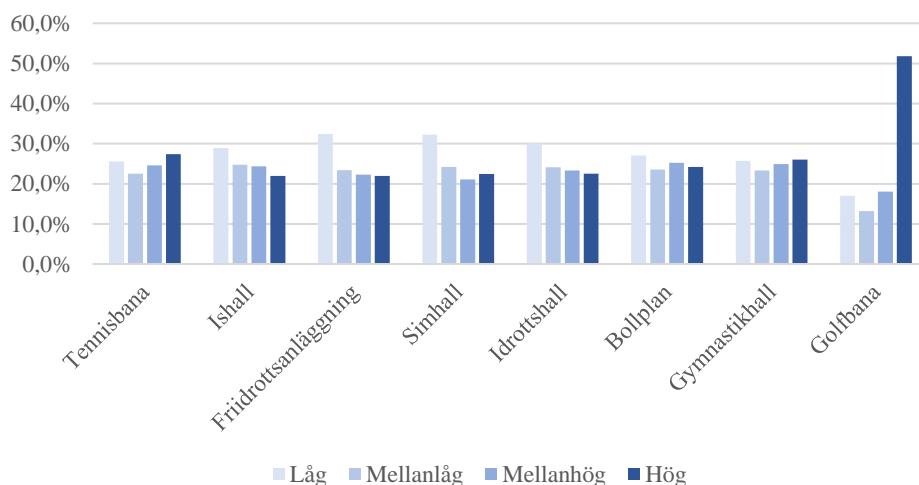

Figur 8. Andel förvärvsarbetande inom tillgänglighetsområdet, angivet i procent. Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golf förbund. SCB (2017). Handpålägning: Sandra Velagic, 2021.

När inkomsten bland befolkningen i tillgänglighetsområdet inom respektive idrottsanläggningstyp undersöks går det att utläsa följande. Golf sticker ut allra mest, med över hälften av de boende i tillgänglighetsområdet för golfbanor som faller inom kategorin hög inkomst. Bland resterande idrottsanläggningstyper är befolkningen mer jämnt fördelad. Friidrottsanläggningar, simhallar, idrottshallar och ishallar är de anläggningstyper som har befolkningsgrupper med störst andel låg inkomst. Bollplaner, tennisbanor och gymnastiksalar är de anläggningstyper med mest jämn fördelning bland inkomstgrupperna. Där tennisbanor och gymnastiksalar har något större andel inom gruppen högre inkomst än resterande inkomstgrupper. Medan bollplaner har något större andel låg inkomst jämfört med övriga inkomstgrupper (Se figur 9).

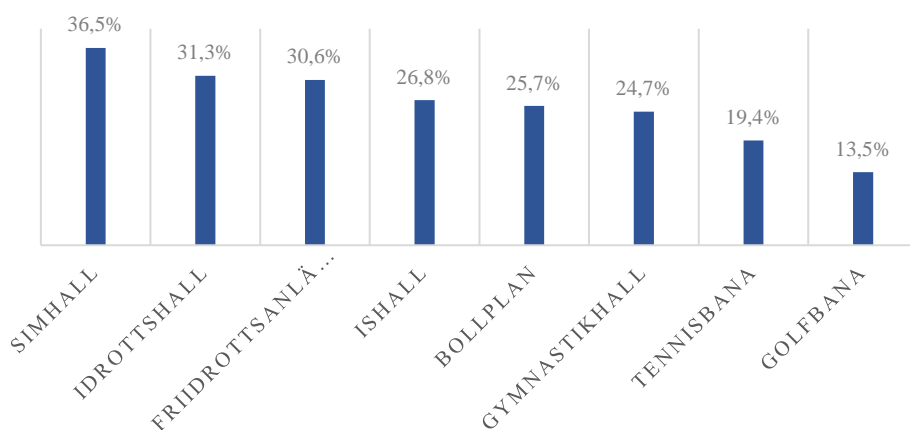
Inkomst i tillgänglighetsområde

Figur 9. Inkomst bland befolkningen i tillgänglighetsområdet. Andel av befolkningen som tillhör respektive inkomstgrupp angivet i procent. Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golförbund. SCB (2017). Handpålägning: Sandra Velagic, 2021.

Till sist undersöktes andelen utrikesfödda som bor med 1000m gångavstånd till de olika idrottsanläggningstyperna. Resultaten indikerar att utrikesfödda har störst tillgång (>30%) till simhallar, idrottshallar och friidrottsanläggningar. Ishallar, bollplaner och gymnastiksalarna hade omkring 25% representation. Medan tennisbanor och golfbanor hade absolut minst representation, med under 20% representation (Se figur 10).

Andel utrikesfödda inom tillgänglighetsområde

Figur 10. Andel utrikesfödda inom tillgänglighetsområdet, angivet i procent. Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golförbund. SCB (2018). Handpålägning: Sandra Velagic, 2021.

För att få en bättre överblick av resultaten från de olika indikatorerna som undersökts kopplat till respektive idrottsanläggningstyp skapades en egenkonstruerad rangordningslista. Listan är baserad på resultaten från de enskilda indikatorerna som applicerades på respektive idrottsanläggningstyp. Rangordningen gjordes utifrån minst andel med låg inkomst, störst andel med hög inkomst, minst andel utrikesfödda och störst andel förvärvsarbetande. Där hög placering i listan indikerar hög socioekonomisk status (se tabell 2). I resultatet vid undersökning av vilka som bor i tillgänglighets respektive bristområdet gällande respektive typ av idrottsanläggning visar resultatet att befolkningsgruppen inom tillgänglighetsområdet golfbanor sticker ut och är höginkomsttagare (51,8%). Även befolkningsgrupperna i tillgänglighetsområdet för tennisbanor (27,4%) följt av gymnastiksal (26,1%) har en större andel höginkomsttagare. De idrottsanläggningstyperna med befolkningsgrupper med lägst inkomst är simhallar, friidrottsanläggningar och idrottshallar. Ishallar och bollplaner hamnar något mer i mitten. Golfbanor är det som sticker ut allra mest, men det är också den anläggningstyp det finns minst antal av och framför allt som minst andel av befolkningen har tillgång till inom 1000m gångavstånd. Resultaten visar också att andelen utrikesfödda med tillgång till golfbanor och tennisbanor understiger 20%. Samt att utrikesfödda som har tillgång till simhallar är överrepresenterade (36,5%).

Tabell 2. Egenkonstruerad lista över idrottsanläggningstyper utifrån högst socioekonomisk status bland befolkningen i tillgänglighetsområdet. Rangordning utifrån indikatorerna minst andel med låg inkomst, störst andel med hög inkomst, minst andel utrikesfödda och störst andel förvärvsarbetande. En hög placering inom respektive indikator indikerar att gruppen har en stark socioekonomisk status. De färgade siffrorna indikerar ett mer avvikande resultat.

Minst andel inom inkomstgrupp låg	%	Störst andel inom inkomstgrupp hög	%	Minst andel utrikesfödda	%	Störst andel Förvärvsarbetande	%
Golfbana	17	Golfbana	51,8	Golfbana	13,5	Golfbana	79,7
Tennisbana	25,5	Tennisbana	27,4	Tennisbana	19,4	Tennisbana/gymnastiksal	77
Gymnastiksal	25,7	Gymnastiksal	26,1	Gymnastiksal	24,7	Tennisbana/gymnastiksal	77
Bollplan	27,1	Bollplan	24,2	Bollplan	25,7	Bollplan	76,3
Ishall	28,9	Idrottshall	22,5	Ishall	26,8	Ishall	75,3
Idrottshall	30,1	Simhall	22,4	Friidrottsanläggning	30,6	Idrottshall	73,6
Simhall	32,3	Ishall	22	Idrottshall	31,3	Friidrottsanläggning	70,1
Friidrottsanläggning	32,4	Friidrottsanläggning	21,9	Simhall	36,5	Simhall	69,9

Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golf förbund. SCB (2017; 2018)
Handpåläggning: Sandra Velagic, 2021.

4.1.4 Skillnader i tillgänglighet mellan resursstarka och resurssvaga områden

I studien framkom det skillnader i den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar. I de resurssvagaste områdena var antalet idrottsanläggningar per 10 000 invånare absolut lägst, med en siffra på 4,33 idrottsanläggningar per 10 000 invånare. Vilket är ungefär hälften så många som i medelresurssvaga områden, vilka hade störst tillgång till idrottsanläggningar med siffran 8,46 idrottsanläggningar per 10 000 invånare. Även medelresursstarka och resursstarka områden hade betydligt fler idrottsanläggningar än de resurssvagaste områdena, med 7,49 respektive 7,19 idrottsanläggningar per 10 000 invånare (se tabell 3).

Det framkom även skillnader i den geografiska fördelningen av olika typer av idrottsanläggningar (se tabell 3). Man bör dock ha i åtanke att det finns väldigt få av vissa idrottsanläggningstyper, samt att vissa områdeskategorier består av färre områden än andra. Tennisanläggningar fanns i mindre utsträckning i de resurssvaga områdena jämfört med de andra områdena. Där det var en växande rangordning med resurssvaga områden i botten på 0,26 tennisbanor per 10 000 invånare och resursstarkaste områdena i topp med 1,91 tennisbanor per 10 000 invånare. Ishallar fanns i allra störst utsträckning i medelresurssvaga områden. Med ungefär tre gånger så stor andel jämfört med göteborgssnittet. Bollplaner är den idrottsanläggningstyp det finns flest utav. Med störst andel bollplaner i medelresurssvaga områden och lägst andel i resurssvaga områden.

Tabell 3. Analys av variation av idrottsanläggningar utifrån resursstarka och resurssvaga områden. Medelvärde av idrottsanläggningar per 10 000 invånare.

Anläggning	Resurssvaga områden	Medelresurssvaga områden	Medelresursstarka områden	Resursstarka områden	Göteborg
Tennis	0,26	1,06	1,57	1,91	1,20
Ishall	0,13	0,70	0,16	0,11	0,22
Friidrott	0,20	0,00	0,20	0,00	0,14
Simhall	0,20	0,12	0,20	0,11	0,17
Idrottshall	1,25	0,94	0,98	1,24	1,08
Bollplan	1,18	3,88	3,10	2,25	2,58
Gymnastiksal	0,72	1,53	1,18	1,46	1,24
Golfbana	0,07	0,23	0,04	0,11	0,12
Alla	4,33	8,46	7,49	7,19	6,76

Källa: Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning (2021), Göteborgs Fotbollsförbund, Svensk fotboll (2019), Tennisförbundet Göteborg (2020), Göteborgs Friidrottsförbund och Göteborgs Golf förbund. Handpåläggning: Sandra Velagic, 2021.

4.2 Analys

4.2.1 Tillgänglighet till idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi

Tillgängligheten till idrottsanläggningar har undersökt utifrån fysiska avstånd (vilka och hur många som bor inom 1000m gångavstånd från en idrottsanläggning), samt densitet av idrottsanläggningar på mellanområdesnivå (hur många idrottsanläggningar det finns per person i varje mellanområde). Vid resultatet av nätverksanalysen och överlagringen kopplat till idrottsanläggningarna i Göteborgs stad går det att analysera den rumsliga tillgängligheten, vilket är den geografiska tillgängligheten. Den rumsliga tillgängligheten ger en överblick över vart i staden invånarna har tillgång till idrottsanläggningar. (Ashik, Mim och Neema, 2020; Handy och Niemeier, 1997; Hallin och Gren, 2003).

Utifrån resultatet från nätverksanalysen, är det 85% av Göteborgs befolkning som har en idrottsanläggning som används inom föreningsidrott inom 1000m gångavstånd (tillgänglighetsområde). Medan 15%, inte har tillgång till en idrottsanläggning inom 1000m gångavstånd (bristområde). Det finns vissa skillnader mellan gruppen invånare som bor i bristområdet respektive tillgänglighetsområdet. I tillgänglighetsområdet är andelen förvärvsarbetande lägre (3,1 procentenheter), andelen utrikesfödda är högre (4,2 procentenheter), andelen personer med hög inkomst är lägre (7,7 procentenheter), medan andelen med låg inkomst är 6,1 procentenheter högre. Vilket ger en indikation på att gruppen som bor i tillgänglighetsområdet är något socioekonomiskt svagare än gruppen som bor i bristområdet. Detta går delvis ligger i linje med forskningen, då undersökningar (Higgs, Langford och Norman, 2015) visat att tillgången till sportfaciliteter är högre bland de resurssvagare, samtidigt som det finns studier (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008) som visar att det finns fler sportanläggningar tillgängliga för den resursstarkare befolkningen.

Tillgänglighet kan i sin tur kopplas till rumslig rättvisa och vara ett slags mått för detta, vilket i sin tur kan undersökas genom att studera den fysiska miljön. Med utgångspunkt i rumslig rättvisa och att samhället inte är naturligt givet, utan skapat av människan och strukturer, skulle resultatet kunna tolkas som en slags kompensation (Soja, 2010). Detta skulle kunna förklaras genom vertikal rumslig rättvisa, där fokus ligger på en rättvis fördelning av faciliteter i rummet i relation till efterfrågan och behov av befolkningen (Ashik, Mim och Neema, 2020). Resurssvagare grupper kan ha bättre tillgång till idrottsfaciliteter då det eventuellt finns ett större behov av detta eftersom tidigare forskning visar att hälsa är kopplat till socioekonomi (Centrum för idrottsforskning, 2017). De med låg socioekonomisk status har i större grad sämre hälsa än de med högre socioekonomisk status (Hoekman, 2018). Att

gruppen i tillgänglighetsområdet har lägre socioekonomisk status kan vara att planerare och politiker valt att kompensera denna grupp med tillgänglighet till anläggningar, då det finns ett större behov för detta. Ett vertikalt synsätt kan också förklara varför det inte är jämnare när det kommer till socioekonomisk bakgrund mellan befolkningsgrupperna i brist respektive tillgänglighetsområdet (Lucy, 1981).

I resultatet vid undersökningen av densiteten av idrottsanläggningar kopplat till mellanområden framkommer det att medelvärdet i Göteborgs stad är 6,76 idrottsanläggningar per 10 000 invånare. Medelresurssvaga, medelresursstarka och resursstarka områden överstiger alla medelvärdet. Medan resurssvaga områden är under medelvärdet. Vilket indikerar att resurssvaga områden har mindre tillgång till idrottsanläggningar (4,33 idrottsanläggningar per 10 000 invånare). Samtidigt som medelresurssvaga områden har störst tillgång till idrottsanläggningar (8,46 idrottsanläggningar per 10 000 invånare). Resultatet skiljer sig åt mycket, med nästan dubbelt så stor tillgång till idrottsanläggningar bland medelresurssvaga områden. Dessa siffror går delvis i linje med tidigare forskning (Powell, m.fl., 2006; Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008) som visar att resurssvaga områden har sämre tillgång till idrottsanläggningar, men det finns även studier områden (Pearce, m.fl., 2007; Higgs, Langford och Norman, 2015; Kawakami, m.fl., 2010) som visar på att det är tvärtom och att resurssvaga områden har bättre tillgång till idrottsanläggningar.

Utifrån ett horisontellt perspektiv som innebär en jämn uppdelningen av faciliteter mellan befolkningen, oavsett socioekonomi eller geografiskt läge, förklaras detta som en ojämlik fördelning. Detta eftersom idrottsanläggningarna inte är jämnt fördelade mellan olika socioekonomiska grupper (Lucy, 1981). Utifrån teorin kan resultatet i denna studie, med färre idrottsanläggningar i resurssvaga områden förklaras genom sociala strukturer och dess påverkan på den fysiska omgivningen. Då man idrottar mindre i resurssvaga områden (Hoekman, 2018), kan den fysiska omgivningen bli påverkad och därmed leda till färre anläggningar i dessa områden. Enligt Soja (2010) är en ojämlik fördelning av resurser ett uttryck för orättvisa i den fysiska miljön, utgångspunkten kan förklara att det finns färre anläggningar i resurssvaga områden. Utgångspunkten kan också leda till att planerare försöker kompensera för ojämlikheter genom att öka tillgängligheten av anläggningar i dessa områden (Soja, 2010). Vilket kan vara fallet i resultatet i medelresurssvaga områden, som har störst andel idrottsanläggningar per 10 000 invånare. Utifrån vertikal rumslig rättvisa (Lucy 1981) kan detta förklaras genom att fler anläggningar placerats i dessa områden för att stödja dessa

grupper idrottsutövande, då behovet är högre i dessa områden (Centrum för idrottsforskning, 2017).

Däremot har de allra mest resurssvaga områdena lägst tillgänglighet till idrottsanläggningar. Detta behöver inte antyda att de inte fått någon kompensation utifrån Ashiks med flera (2020) teori om rumslig rättvisa. Detta kan bero på att även en kompensation gjorts i dessa områden, men utan den extra knuffen från efterfrågan eller vilja att betala som den medelresurssvaga befolkningen kanske haft till sitt förfogande i större utsträckning, blev kompensationen inte tillräcklig (Ashik, Mim och Neema, 2020). Resultaten indikerar att medelresursstarka och resursstarka områden har högre densitet av idrottsanläggningar per 10 000 invånare än snittet i Göteborg. En förklaring till varför medelresursstarka områden (7,49) och resursstarka områden (7,19) har över Göteborgssnittet (6,76) skulle utifrån teorin om rumslig rättvisa kunna vara att människan, oftast de med makt, bestämmer och planerar samhället. Därmed bevaras orättvisor genom att de gynnar sig själva och folk som är lika sig själva, det vill säga de privilegierade i samhället (Soja, 2010). Samt att det troligtvis finns underlag för större efterfrågan och vilja att betala för idrott, som tidigare nämnts (Ashik, Mim och Neema, 2020).

4.2.2 Tillgänglighet av specifika idrottsanläggningstyper kopplat till socioekonomi

Distributionen av specifika idrottsanläggningar har undersökts på liknande vis, genom att undersöka både densitet och avstånd som ett mått på tillgänglighet. Studiens resultat visar att det finns skillnader i den geografiska fördelningen av olika typer av idrottsanläggningar. Resultaten diskuteras utifrån tidigare forskning som visat skillnader mellan kommunala och privata anläggningar (Hoekman, 2018).

I det statistiska resultatet som undersöker densitet per idrottsanläggningstyp i varje mellanområde framgår det att resurssvaga områden har mycket färre tennisbanor (0,26) per invånare jämfört med snittet i Göteborg (1,20). Även medelresurssvaga områden (1,06) har färre tennisanläggningar per invånare än Göteborgssnittet. Medan det finns en betydligt större andel tennisanläggningar både i medelresursstarka (1,57) och resursstarka (1,91) områden jämförd med snittet i Göteborg. Fördelningen av tennisbanorna följer antagandet som är utformat i början av studien, antagandet om att socioekonomisk bakgrund bland invånare driver planeringen av den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar. Utifrån nätverksanalysen är tennisbanor tillsammans med gymnastiksalarna den idrottsanläggningstyp som det finns näst störst andel av bland socioekonomiskt starkare grupper utifrån inkomst, samt förvärvsarbetare. Populationen i tillgänglighetsområdet för tennisbanor är också i lägre grad utrikesfödd. Enligt Soja (2010) och teorin om rumslig rättvisa kan placeringen av

tennisbanorna förklaras genom att samhället inte är naturligt givet, utan att det är människan som skapat det. De som placerat tennisanläggningarna är troligtvis personer med makt och högre socioekonomisk status, därav kan placeringen av tennisanläggningar ha placerats för att gynna grupper som de själva. Utifrån vertikal rumslig rättvisa kan detta förklaras genom att efterfrågan och viljan att betala är lägre i socioekonomiskt svaga områden och därmed är det få tennisbanor i dessa områden. Samt tvärtom, att det finns en högre köpvilja och efterfrågan bland en mer resursstark befolkning, vilket resulterar i större andel tennisbanor, desto resursstarkare områdena är (Ashik, Mim och Neema, 2020).

I nätverksanalysen av golfbanor framkommer det att tillgängligheten om 1000m gångavstånd till golfbanor sticker ut och att det är en väldigt socioekonomisk stark grupp som bor nära golfbanorna. Över hälften (51,8%) av befolkningen i tillgänglighetsområdet har hög inkomst, medan det är en betydligt lägre representation av de med låg inkomst (17%). Det är en hög andel förvärvsarbetande (79,7%). Dessutom är också befolkningen i mindre grad utrikesfödd (13,5%). Vilket följer antagandet som utformades i början av studien, precis som med tennisanläggningarna. Detta går i linje med tidigare forskning som visar att kommersiella och privata anläggningar, samt anläggningar kopplat till kontaktfria idrotter utövas av högre klasser (Bourdieu, 1978; Hoekman, 2018). Tennisbanor och golfbanor är privatägda anläggningar, vilket troligtvis innebär att placeringen av dessa kommer vara där köpkraften finns i större utsträckning än om de vore kommunala.

Däremot ser resultatet av fördelningen av golfbanor utifrån densitet i de olika mellanområdena annorlunda ut. Fastän att det är privata anläggningar, en kontaktfri sport, som är dyr och kräver en starkare köpvilja. Absolut störst andel av golfbanorna är placerade i medelresurssvaga områden (0,23), det finns nästan dubbelt så stor andel golfbanor i medelresurssvaga områden jämfört med snittet för hela Göteborg (0,12). Näststörst andel finns i resursstarka områden (0,11), vilket ligger nära Göteborgssnittet. Resurssvaga områden har en siffra på 0,7 och medelresursstarka ligger på 0,4 golfbanor per 10 000 invånare. Detta resultat följer inte resultat från tidigare forskning om att privata idrottsanläggningar placeras där köpkraften finns (Hoekman, 2018). Även om det finns blandade resultat i tidigare forskning på ämnet (Higgs, Langford och Norman, 2015; Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008). Då ojämlik fördelning av resurser är ett uttryck för orättvisa i den fysiska miljön, så skulle man kunna tänka sig att andelen golfbanor i medelresurssvaga områden är så hög då det är ett resultat av en kompensation i arbetet mot en mer jämlik stad (Soja, 2010). Man bör dock ha med sig att antalet golfbanor endast är sju och därmed kan leda till ett

snedfördelat resultat. Speciellt i kombination med att kategorin medelresurssvaga områden endast består av 5 områden av 36. Vilket innebär att det blir stora utslag per golfbana i kategorin medelresurssvaga områden.

Utslaget vid golfbanor och tennisbanor går i linje med tidigare forskning. Att kommersiella och privata anläggningar i större grad finns bland resursstarkare befolkning (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008), samt följer efterfrågan och köpkraft bland befolkningen. Där just sporter med mindre kontakt, så som golf och tennis i större utsträckning utövas av människor med högre socioekonomisk status (Hoekman, 2018). Vilket också är i linje med Sojas (2010) påstående om att sociala strukturer reflekteras i den fysiska miljön och vice versa. Då sociala strukturer i den fysiska miljön bör leda till att tennishallar och golfbanor är mer tillgängliga bland en resursstarkare befolkning (Soja, 2010). Eftersom dessa sporter utövas av högre klassen i större utsträckning (Hoekman, 2018). Att det är en resursstarkare grupp som har tillgång till golf och tennisbanor kan, utifrån vertikal rumslig rättvisa förklaras genom att efterfrågan och vilja att betala är större bland de med högre socioekonomisk status. Då fler utövar den typ av sport bland socioekonomiskt starkare grupper, samt att det finns ett större ekonomiskt underlag för att betala bland befolkningsgruppen (Lucy, 2010). Utifrån rumslig rättvisa är inga val som görs frikopplade från politik inom planering, dessa beslut formar geografin och rummet, därmed finns det alltid risk för att en grupp gynnas över en annan. Samhället är skapat av människan, ofta den med makt, för människan, vilket kan leda till att beslut tas till de privilegierades fördel, vilket skulle kunna vara fallet när det kommer till tennis- och golfanläggningar (Soja, 2010).

Resultatet av nätverksanalysen visar att de idrottsanläggningar som i högre grad är kommunala, stämmer överens med tidigare forskning som visar att kommunala idrottsanläggningar utgör en större andel av de befintliga anläggningarna som finns bland den resurssvagare befolkningen (Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008). Vilket resulterar i att idrottsanläggningar som simhallar, ishallar, idrottshallar, bollplaner, gymnastiksalor och friidrottsanläggningar finns mer tillgängligt jämfört med privat idrottsanläggningar för socioekonomiskt svagare grupper, då dessa är kommunalt ägda i större omfattning (Hoekman, 2018). Utifrån vertikal rumslig rättvisa kan detta förklaras genom att viljan att betala är lägre bland socioekonomiskt svagare grupper. Vilket innebär att färre kan utöva tennis och golf, därmed finns inte en stor efterfrågan på dessa anläggningar (Ashik, Mim och Neema, 2020). Samtidigt som exempelvis fotboll som utövas på bollplaner är billigare och inte har ett lika

stort krav på vilja att betala. Dessutom är behovet av idrott och hälsa större i socioekonomiskt svagare områden, då hälsan oftast är sämre där.

Bollplaner är den idrottsanläggningstyp det finns absolut flest av sett till antalet (150). Nästan exakt hälften av Göteborgs befolkning har tillgång till en bollplan inom 1000m gångavstånd från sitt hem (50,2%). I resultatet av tillgängligheten av bollplaner framkommer det däremot att absolut minst andel bollplaner per 10 000 invånare finns i resurssvaga områden (1,18), vilket är mindre än hälften bollplaner per 10 000 invånare jämfört med Göteborgssnittet (2,58). Medan absolut störst andel bollplaner finns i medelresurssvaga områden (3,88), över tre gånger fler bollplaner per 10 000 invånare finns i medelresurssvaga områden jämfört med resurssvaga områden. Det finns även många bollplaner per 10 000 invånare i medelresursstarka områden (3,10). Medan bollplaner i resursstarka områden är något lägre än Göteborgssnittet (2,25), även om denna siffra fortfarande nästan är dubbelt så hög som siffran för resurssvaga områden. Bollplaner är till stor del kommunala, fotboll som är den vanligaste sporten som utförs på planerna, är en kontaktsport som är billig, därmed går resultatet inte ihop med antagandet som utformats i studien.

Däremot går resultatet som visar att det finns en mindre andel bollplaner i resurssvaga områden i linje med de studier som visar att socioekonomiskt svagare grupper har sämre tillgång till idrottsfaciliteter (Higgs, Langford och Norman, 2015; Macintyre, MacDonald och Ellaway, 2008). Vilket Soja (2010) och teorin om rumslig rättvisa skulle förklara genom att ojämlig fördelning av resurser är ett uttryck för social orättvisa. Idrott utförs i mindre grad bland resurssvag befolkning och därmed kanske planeringen av bollplaner baserats på efterfrågan (Centrum för idrottsforskning, 2017). Att medelresurssvaga områden har störst andel bollplaner är mer i linje med antagandet som utformats i studien. Skillnaden mellan medelresurssvaga och resurssvaga områden är dock förvånansvärt. Enligt rumslig rättvisa kan planering användas för att göra samhället mer rättvist, genom kompensation av fler idrottsanläggningar där behovet är stort (Lucy, 1981). I resurssvagare områden är behovet av träning och förbättrad hälsa större än i andra områden. Dessutom är fotboll en billig och internationell sport, det är Sveriges folksport med allra flest utövare (Riksidrottsförbundet, 2019b). Att det finns en stor andel bollplaner även i medelresursstarka områden går i linje med att fler idrottare i resursstarkare områden. Att det är något lägre bland de mest resursstarka områden, kan ha och göra med att det just är folksporten och många som utövar den, även bland resurssvagare befolkning, som tränar i mindre utsträckning (Centrum för idrottsforskning, 2017).

Ishallar och simhallar är idrottsanläggningar som det finns väldigt få utav, vilket kan ha och göra med att de är kostsamma, samt att det inte finns ett behov av att ha dem i alla områden. Vilket också kan leda till snedfördelat resultat i undersökning av densitet. Ishallar har överlagset störst andel anläggningar placerade i medelresurssvaga områden (0,70), med över tre gånger så många anläggningar per 10 000 jämfört med Göteborgssnittet. Att andelen ishallar är så märkbart mycket större än övriga områden kan ha att göra med att ett mellanområde, har en skrinarbana, hockeyrink och bandybana samlat på ett geografiskt ställe. Vilket är en stor del av alla Göteborgs ishallar. Fördelningen mellan de andra områdena är relativt jämnt.

Bland simhallar är fördelningen något jämnare. Med störst andel simhallar i resurssvaga områden, samt medelresursstarka områden (0,20). Samt med minst andel i resursstarka områden (0,11) och medelresurssvaga områden (0,12). Behov och kompensation av fler idrottsanläggningstyper kopplat till behov skulle kunna förklara att exempelvis simhallar är den idrottsanläggningstyp som är mest tillgänglig bland utrikesfödda. Då många nyanlända inte har simkunskaper när de kommer till Sverige och därmed finns ett ökat behov bland utrikesfödda att lära sig simma (Lucy, 2010; Svenska livräddningssällskapet, 2020).

Friidrottsanläggningar är den anläggningstyp som finns på lägst antal geografiska platser. Det finns åtta anläggningar placerade på sex platser i staden, då två av platserna har en inomhus och en utomhusanläggning. Därför blir också resultaten snedfördelat. Där resurssvaga områden, samt medelresursstarka områden har 0,2 anläggningar per 10 000 invånare, medan det inte finns någon anläggning i vare sig medelresurssvaga eller resursstarka områden (0), dessa områdeskategorier är de områden med minst antal områden.

På grund av att det finns så få anläggningar av ishallar, simhallar och friidrottsanläggningar blir det mer intressant att kolla på tillgänglighet i form av avstånd än densitet. Gymnastiksalor och idrottshallar är idrottsanläggningar som nästan enbart finns sammankopplat till en skola. Därmed blir placeringen av dessa väldigt beroende av vart skolan placeras. Vilket betyder att analysen indirekt handlar om vart det finns skolor snarare än vart det finns idrottsanläggningar.

5. Slutsats

Syftet med denna uppsats var att undersöka relationen mellan socioekonomisk bakgrund och tillgången till idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott. Detta har gjorts genom att kartlägga nuvarande placering av olika idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott i

Göteborg, samt identifiera sociodemografiska variationer kopplat till detta. I denna del kommer frågeställningarna från studien behandlas utifrån den tidigare analysen för att presentera slutsatser. Huvudfrågeställningen som besvaras är; *Vilken relation finns det mellan socioekonomisk bakgrund och rättvis tillgång till idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott?* Därefter kommer en presentation av vad samhällsplanerare kan ha för nytta av studien, för att avslutningsvis presentera förslag på vidare forskning på ämnet.

Den empiriska undersökningen som utförts i studien besvarar tre underfrågor. För det första undersöktes frågan; *Hur ser den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar som används i föreningsidrott ut?*

Stora områden i Göteborgs stad saknar idrottsanläggningar inom 1000m gångavstånd. Däremot är de idrottsanläggningar som finns placerade i anslutning till bebyggda områden och majoriteten av stadens befolkning (85%) har tillgång till en idrottsanläggning inom 1000m gångavstånd. I de centralare delarna av staden är det tätt mellan placeringen av idrottsanläggningarna, medan det är glesare i ytterkanterna och längs med kusterna.

Den andra underfrågan som besvarats är; *Hur ser tillgången till idrottsanläggningar som används i föreningsidrott ut utifrån socioekonomisk bakgrund?*

Tillgång till idrottsanläggningar har mätts utifrån avstånd till idrottsanläggning inom 1000m gångavstånd (Tillgänglighetsområde), samt utifrån densitet på mellanområdesnivå.

Undersökningen av avstånd och undersökningen av densitet motsäger varandra delvis. Avståndsundersökningen ger en indikation på att gruppen som bor i tillgänglighetsområdet är något socioekonomiskt svagare än gruppen som bor i bristområdet. Däremot indikerar densitetsundersökningen att de allra resurssvagaste har mycket sämre tillgång till idrottsanläggningar. Samtidigt som densitetundersökningen också visar att de medelresurssvaga har bäst tillgång till idrottsanläggningar. Att endast undersöka tillgänglighet genom avstånd eller endast genom densitet, kan ge en missvisande bild. Vilket motiverar användandet av bägge indikatorer för att skapa en bättre helhetsbild.

Resultatet visar att tillgänglighet till idrottsanläggningar kommer vara mer eller mindre rättvist beroende på vilket synsätt man har. Utifrån horisontell rumslig rättvisa är idrottsanläggningar inte jämnt fördelade i staden, då densiteten av anläggningar inte är jämnt utspritt bland befolkningen. Utgår man istället från vertikal rumslig rättvisa och även tittar på befolkningssammansättningen bland som har tillgång till idrottsanläggningarna med fokus på behov och efterfrågan, kan resultatet tolkas annorlunda. Beroende på vilket perspektiv man

utgår ifrån, samt vilka indikatorer inom det vertikala perspektivet man utgår ifrån blir tolkningen olika. Det går exempelvis att argumentera för att den socioekonomiskt starkaste gruppen har en större efterfrågan på idrottsanläggningar då idrott utövas i högre grad bland en resursstarkare befolkning. Samt att det finns en större vilja att betala, då man har större ekonomiska resurser. Vilket bör resultera i att dessa områden har fler anläggningar. Samtidigt som det går att argumentera för att socioekonomiskt svagare områden bör ha fler idrottsfaciliteter då de har ett större behov av dessa eftersom man har sämre hälsa och idrottar i mindre utsträckning i resurssvagare områden (Centrum för idrottsforskning, 2017). Resultaten som inte är jämnt fördelade i staden kan då rättfärdigas beroende på vilka indikatorer man fokuserar på inom det vertikala synsättet och på så vis kan resultatet tolkas som mer eller mindre rättvist.

Den tredje frågan som undersökts är; *Hur ser tillgängligheten ut utifrån de specifika idrottsanläggningstyperna?*

Utifrån resultaten kan flera slutsatser dras. (1) vid undersökningen av densitet per idrottsanläggningstyp i mellanområden blev det låga antalet av några specifika idrottsanläggningstyper problematiskt, då få anläggningar av specifika idrottsanläggningar kan ge ett snedvridet resultat. Därför är det också viktigt att lyfta in indikatorn avstånd. (2) störst andel av befolkningen har tillgång till gymnastiksalar, bollplaner och idrottshallar utifrån både densitet och avstånd. Det finns också ett högt antal tennisanläggningar, men sämre tillgång till dessa utifrån avstånd och *tillgänglighetsområde*. Det är absolut lägst tillgänglighet till golfbanor utifrån båda parametrarna. (3) privata idrottsanläggningstyper, som tennis och golf är mer tillgängliga bland socioekonomiskt starkare grupper. (4) Kommunala idrottsanläggningar utgör en större andel av de idrottsanläggningar som finns bland de socioekonomiskt svagare grupperna. Även om dessa grupper har en lägre tillgänglighet av idrottsanläggningar generellt. (5) Precis som vid undersökningen av alla idrottsanläggningar kopplat till socioekonomi, kan man även vid undersökningen av specifika idrottsanläggningar tolka resultatet av tillgängligheten till dessa olika beroende på om man utgår från horisontell eller vertikal rumslig rättvisa.

De tre underfrågorna besvarar tillsammans på den övergripande frågeställningen i studien; *Vilken relation finns det mellan socioekonomisk bakgrund och rättvis tillgång till idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott?*

Genom att kombinera tre teorier i ett analytiskt ramverk för att analysera relationen mellan socioekonomi och rättvis tillgång till idrottsanläggningar bidrar den här uppsatsen till att visa hur relationen mellan dessa ser ut. Resultatet i studien visar att det inte är varken en horisontell eller vertikal rumslig rättvis tillgänglighet till idrottsanläggningar i Göteborg utifrån socioekonomi. Planeringen har inte lyckats med att nå de allra resurssvagaste grupperna i staden. Studien visar också på komplexiteten i rättvis planering. Det är svårt att arbeta med vertikal rumslig rättvis planering i praktiken då man måste ta hänsyn till både behov och efterfrågan på föreningsidrott, vilket ibland kan leda till motsättningar. I dagsläget indikerar resultaten att planeringen utgått mer från efterfrågan än behov, då det finns få anläggningar i de allra resurssvagaste områdena, samt att privata idrottsanläggningar som tennis och golf är mer tillgängligt bland socioekonomiskt starkare grupper.

Antagandet som utformades i början av studien, om att socioekonomisk bakgrund bland invånare driver planeringen av den geografiska fördelningen av idrottsanläggningar, har utifrån slutsatsen till stor del blivit bekräftat. Det stämmer att socioekonomiskt starkare grupper har större tillgång till privata och kommersiella idrottsanläggningarna, som tennis och golf. Däremot stämmer det endast delvis när det kommer till kommunala anläggningar som förväntades finnas i högre grad bland socioekonomiskt svagare grupper. Att resurssvaga områden har absolut lägst tillgång till idrottsanläggningar utifrån densitet går emot antagandet. Samtidigt som antagandet blir bekräftat genom att medelresurssvaga områden har bäst tillgång till idrottsanläggningar utifrån densitet, samt att det är en något svagare socioekonomisk grupp som bor i tillgänglighetsområden bland befolkningen. Därav kan det finnas intresse av att ompröva antagandet.

5.1 Nyttan för samhällsplanerare

I denna studie har tillgänglighet av idrottsanläggningar som används vid föreningsidrott utifrån rumslig rättvisa undersökts. Detta för att ge förståelse för hur rättvis fördelningen av idrottsanläggningar är bland befolkningen. Resultatet är baserat på en fallstudie i Göteborg, men reflektionen kring resultatet kan möjligen användas i andra kontexter. Med rumslig rättvisa som utgångspunkt kan samhällsplaneraren bli mer förstående för vilka som har tillgång till föreningsidrott i staden och planera utifrån detta. På så vis kan planeraren grunda sina beslut och bli mer självkritisk till sin position som makthavare och påverka fördelningen av resurser mot en mer rättvis stad. Ett exempel på detta skulle kunna vara att sätta ihop en blandad arbetsgrupp som representerar så många som möjligt i samhället. På så vis minskar risken för att privilegierade grupper drar fördel av planeringen, medan svagare grupper

diskrimineras eller förlorar på planeringen. Eftersom det idag inte finns något krav på utrymme till motion och idrott i den svenska plan- och bygglagen, är det av extra stor vikt att studera området. Vilket denna studie belyser.

Den data som samlats in manuellt över alla idrottsanläggningar är ett nytt bidrag till forskningen och kan hjälpa samhällsplanerare att förstå den rumsliga tillgängligheten av idrottsanläggningar i Göteborgs stad. En övergripande lista över idrottsanläggningar har inte tidigare funnits i Göteborg, med egen handpåläggning skapades listan med över 250 anläggningar med tillhörande koordinater.

Studien har också uppmärksammat hur synsättet påverkar planerarens utgångspunkt i planeringen för rättvis tillgänglighet. Beroende på om man har ett vertikalt eller horisontellt synsätt kommer också målet för planeringen se olika ut. Ytterligare faktorer som påverkar planeringen är på vilket sätt man mäter och undersöker tillgänglighet. Studien påvisar att det är av stor vikt att titta på flera indikatorer när man mäter tillgänglighet. Att endast titta på avstånd eller endast densitet, kan ge en snedvriden bild som kan påverka planeringen åt fel håll än det som eftersträvas. Medan en undersökning av båda indikatorerna skapar en bättre helhetsbild och ökar träffsäkerheten i rätt riktning. Förslag på framtida forskning kan vara att undersöka ytterligare indikatorer som breddar helhetsbilden.

5.2 Förslag på vidare forskning

Förslag på vidare forskning hade kunnat vara att utföra liknande studier i andra geografiska områden i Sverige. Ett annat alternativ hade kunnat vara att undersöka alla idrottsanläggningar istället för enbart de som används vid föreningsidrott. På så vis hade resultaten kunnat kopplats bättre mot internationell kontext. En alternativ metod som förespråkats i litteraturen är 2SFCA. Denna metod jämför population och efterfrågan genom att undersöka tillgängligheten från två håll, både från faciliteten och hemmet (Ashik, Mim och Neema, 2020; Higgs, Langford och Norman, 2015). Det hade även varit intressant att fortsätta på ämnet föreningsidrott och fördjupa sig i ämnet. Vilket passar in i en svensk kontext. Detta skulle kunna vara genom att undersöka vilka idrottsföreningar det finns i olika områden, samt beläggningen på de olika idrottsanläggningarna. Det är inte helt ovanligt att föreningar från ett område åker långa vägar för att hyra in sig och träna i ett annat område på grund av anläggningsbrist (RF-SISU, 2019). Vilket kan få stora konsekvenser och slå ut föreningar i området då de inte får träningstider. Att undersöka storlek och kvalité är också av stor vikt. Då det exempelvis finns idrottshallar som inte är fullstora och därmed inte kan användas vid

tävlingar och matchspel. I Göteborg har idrotts- och föreningsförvaltningen fastslagit att fullstora idrottshallar bör vara norm vid om- och nybyggnation av idrottshallar (Idrotts och föreningsförvaltningen, 2020).

6. Referenser

Ashik, F. R., Mim, S. A. & Neema, M. N. (2020). Towards vertical spatial equity of urban facilities: An integration of spatial and aspatial accessibility. *Journal of urban management*, 9(1), 77–92. doi:10.1016/j.jum.2019.11.004.

Balkander, M., (2021). Idrottsministerns lösning på anläggningsfrågan – göra som Danmark. Göteborgs Posten, <https://www.gp.se/sport/idrottsministerns-l%C3%B6sning-p%C3%A5-anl%C3%A4ggningsfr%C3%A5gan-g%C3%B6ra-som-danmark-1.58541805>. [5-11-2021].

Bourdieu, P., (1978). Sport and social class. *Social Science Information*, 17(6), pp.819–840.

Centrum för idrottsforskning (2017). De inaktiva – om unga som rör sig minst. <https://www.idrottsforskning.se/tema/de-inaktiva-om-unga-som-ror-sig-minst> [19-12-2021].

Centrum för idrottsforskning (2020). Statens stöd till idrotten - uppföljning 2020. <https://centrumforidrottsforskning.se/sites/default/files/2021-05/Statens-stod-uppfoljning-2020-final.pdf>. [19-12-2021].

Ejlertsson, G., (2012). Statistik för hälsovetenskaperna 2., moderniserade och utök. uppl.,

Giles-Corti, B., Donovan, R.J., (2002). Socio-economic status differences in recreational physical activity levels and real and perceived access to a supportive physical environment. *Prevent. Med.* 35, 601–611.

Globala målen. (2021). Mål 3: God hälsa och välbefinnande - Globala målen. <https://www.globalamalen.se/om-globala-malen/mal-3-halsa-och-valbefinnande> [19-12 2021].

Gren, M., Lindqvist, I. & Hallin, P.-O., 2003. Kulturgeografi : en ämnesteoretisk introduktion 1. uppl.,

Göteborgs Fotbollsförbund. Våra föreningar. <https://www.gbgfotboll.se/forening/vara-foreningar/>. [15-11-2021].

Göteborgs Friidrottsförbund. Hitta din förening. <https://www.goteborgfriidrott.se/hittadinfoforening/>. [15-11-2021].

Göteborgs Golfförbund. Klubbar. <https://www.ggf.nu/klubbar/>. [15-11-2021].

Göteborgs idrotts och föreningsförvaltning. (2021). Idrottsanläggningar. <https://goteborg.se/wps/portal/start/kultur-och-fritid/fritid-och-natur/idrottsanlaggningar--hallar>. [15-11-2021].

Göteborg stad (2017). Jämlikhetsrapporten 2017: Skillnader i livsvillkor i Göteborg.

Göteborg stad. (2014). Grönstrategi för en tät och grön stad. <https://goteborg.se/wps/portal?uri=gbglnk%3a201632615153237> [19-12- 2021].

Hallmann, K., Wicker, P., Breuer, C. & Schüttoff, U. (2011). Interdependency of sport supply and sport demand in German metropolitan and medium-sized municipalities – findings from multi-level analyses. *European Journal for Sport and Society*, 8(1/2), 65-84.

Harrie, L. (2020). *Geografisk informationsbehandling: teori, metoder och tillämpningar*. Sjunde upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Higgs, G., Langford, M. & Norman, P., 2015. Accessibility to sport facilities in Wales: A GIS-based analysis of socio-economic variations in provision. *Geoforum*, 62, pp.105–120.

Hillsdon, M., Panter, J., Foster, C., Jones, A., (2007). Equitable access to exercise facilities. *Am. J. Prevent. Med.* 32 (6), 506–508.

Hoekman, R. (2018). Sport policy, sport facilities and sport participation: a socio-ecological approach. Diss. Ipskamp Printing. Nijmegen.

Hoekman, R. & De Jong, D. (2011). Sport een stap te ver? In A. Elling & F. Kemper (Eds.), *Het kost veel tijd en je wordt er moe van: Verklaringen voor sportdeelname en inzichten in de leefwereld van niet-sporters*. *Nieuwegein: Arko Sports Media*, 83-100.

Idrotts- och föreningsförvaltningen. (2020). Investeringsplan 2021-2030. https://goteborg.se/wps/wcm/connect/76117300-882f-4819-894c-41ae48f0c3a9/Investeringsplan+2021-2030.pdf?MOD=AJPERES&CONVERT_TO=url&CACHEID=ROOTWORKSPACE-76117300-882f-4819-894c-41ae48f0c3a9-npRAe5N. [19-12-2021].

Idrotts- och föreningsförvaltningen. (2021). Investeringsplan 2022-2031. <https://www4.goteborg.se/prod/intraservice/namndhandlingar/SamrumPortal.nsf/7B1968ABF>

212B0C7C125869C002F0360/\$File/37.%20Bilaga%201%20Textbilaga%20Investeringsplan%202022_2031.002.pdf?OpenElement. [19-12-2021].

Kawakami, N. et al., (2011). Differences in neighborhood accessibility to health-related resources: A nationwide comparison between deprived and affluent neighbourhoods in Sweden. *Health & place*, 17(1), pp.132–139.

Lantmäteriet. (2021). Översiktskartan. <https://zeus.slu.se/get/?drop=>. [15-11-2021].

Lastkajen. (2021). Väg. <https://lastkajen.trafikverket.se/productpackages/folder/5245>. [15-11-2021].

Lucy, W. (1981). Equity and planning for local services. *Journal of the American planning association*, 47(4), 447–457. doi:10.1080/01944368108976526.

Macintyre, S., Macdonald, L. and Ellaway, A. (2008) ‘Do poorer people have poorer access to local resources and facilities? The distribution of local resources by area deprivation in Glasgow, Scotland’, *Social science & medicine* (1982), 67(6), pp. 900–914. doi:10.1016/j.socscimed.2008.05.029.

Nicholls, S. (2001). Measuring the accessibility and equity of public parks: a case study using GIS. *Managing leisure*, 6(4), 201–219. doi:10.1080/13606710110084651.

Pearce, J., Witten, K., Hiscock, R., Blakely, T., (2007). Are socially disadvantaged neighbourhoods deprived of health-related community resources? *Int. J. Epidemiol.* 36 (2), 348–355.

Powell, L. M., Slater, S., Chaloupka, F. J., & Harper, D. (2006). Availability of physical activity-related facilities and neighborhood demographic and socioeconomic characteristics: a national study. *American Journal of Public Health*, 96(9), 1676–1680.

RF-SISU (2019). <https://www.rfsisu.se/globalassets/rf-sisu-vastragotaland/dokument/elitidrott/idrottsanlaggningar-onepager.pdf>. [18-2021].

Riksidrottsförbundet (2019a). Idrott på barn och ungas villkor. <https://www.rf.se/RFarbetarmed/Barn-ochungdomsidrott> [19-12-2021].

Riksidrottsförbundet (2019b). Idrotten i siffror. <https://www.rf.se/globalassets/riksidrottsforbundet/nya-dokument/nya->

dokumentbanken/idrottsrorelsen-i-siffror/2019-idrotten-i-siffror---rf.pdf?w=900&h=900. [12-12-2021].

Riksidrottsförbundet. (2021a). Plats för idrott.

<https://www.rf.se/RFarbetarmed/idrottsanlaggningarochidrottsmiljoer/platsforidrott>. [10-12-2021].

Riksidrottsförbundet. (2021b). Rörelsefaktor.

<https://www.rf.se/RFarbetarmed/idrottsanlaggningarochidrottsmiljoer/rorelsefaktor/>. [12-12-2021].

SCB. (2017). Statistikdatabasen. <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>. [15-11-2021].

SCB. (2018). Statistikdatabasen. <https://www.statistikdatabasen.scb.se/pxweb/sv/ssd/>. [15-11-2021].

Soja, E. W. (2010). *Seeking spatial justice*. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Svensk fotboll (2019). Anläggningar i Göteborgs kommun. <https://www.svenskfotboll.com/kommun.php?ff=7&kommun=58>. [15-11-2021].

Svenska livräddningssällskapet. (2020). Projekt – simkunnighet för nyanlända barn och familjer. <https://svenskalivraddningssallskapet.se/simkunnighet/projekt-simkunnighet-for-nyanlanda>. [19-12-2021].

Tennisförbundet Göteborg. (2020). Klubbar inom SvTF Göteborg.

<https://idrottonline.se/SvenskaTennisforbundet/forbundet/Regioner/svenskatennisforbundetgoteborg/omsvtfgoteborg/varaklubbar>. [15-11-2021].

Wicker, P., Breuer, C. & Pawlowski, T. (2009). Promoting Sport for All to Age-specific Target Groups: the Impact of Sport Infrastructure. *European Sport Management Quarterly*, 9(2), 103-118.

Bilagor

Bilaga 1. Lista över antalet mellanområden inom varje kategori.

Mellanområdestyp	Antal
Resurssvaga områden	9
Medelresurssvaga områden	5
Medelresursstarka områden	16
Resursstarka områden	6
Totalt	36

Bilaga 2. Uppdelningen av mellanområden utifrån socioekonomiska indikatorer.

Mellanområde	Medianinkomst	Eftergymnasial utbildning >_3 år	Förvärvsfräkvens	Arbetslöshet	Totalt	Distribution	Medelvärde	Std Deviation
Södra Angered	1	1	1	1	4	0,002	74	37,31 411
Bergsjön	2	3	2	3	10	0,002	74	37,31 411
Norra Angered	3	2	3	2	10	0,002	74	37,31 411
Centrala Angered	7	4	4	4	19	0,004	74	37,31 411
Västra Biskopsgården	5	5	6	5	21	0,004	74	37,31 411
Kortedala	6	6	7	6	25	0,005	74	37,31 411
Frölunda Torg-Tofta	4	11	5	7	27	0,005	74	37,31 411
Centrala Tynnered	8	7	9	8	32	0,006	74	37,31 411
Östra Biskopsgården	9	8	8	9	34	0,006	74	37,31 411
Backa	10	13	10	10	43	0,008	74	37,31 411
Kyrkbyn-Rambergstaden	15	14	16	13	58	0,010	74	37,31 411
Stora Högsbo	12	18	15	14	59	0,010	74	37,31 411
Kungsladugård-Sanna	13	26	14	11	64	0,010	74	37,31 411
Tuve-Säve	20	12	17	15	64	0,010	74	37,31 411
Guldheden-Landala	14	35	12	17	78	0,011	74	37,31 411
Södra Skärgården	17	19	13	29	78	0,011	74	37,31 411

Kvillebäcken	18	20	28	12	78	0,011	74	37,31 411
Gamlestaden- Utby	16	21	26	16	79	0,011	74	37,31 411
Östra Angered	25	10	27	23	85	0,010	74	37,31 411
Källtorp-Torpa- Björkekärr	19	25	24	19	87	0,010	74	37,31 411
Krokslätt- Johanneberg	11	36	11	30	88	0,010	74	37,31 411
Kärra-Rödbo	23	9	30	27	89	0,010	74	37,31 411
Askim-Hovås	30	23	18	21	92	0,010	74	37,31 411
Majorna- Stigberget- Masthugget	21	31	25	18	95	0,009	74	37,31 411
Kärrdalen- Slättadamm	24	17	32	22	95	0,009	74	37,31 411
Olskroken- Redbergslid- Bagaregården	22	22	34	20	98	0,009	74	37,31 411
Norra Centrum	29	27	23	24	103	0,008	74	37,31 411
Kallebäck-Skår- Kärralund	27	32	21	26	106	0,007	74	37,31 411
Olivedal-Haga- Annedal- Änggården	28	34	20	25	107	0,007	74	37,31 411
Bratthammar- Näset-Önnered	32	24	22	32	110	0,007	74	37,31 411
Södra Torslanda	33	16	33	33	115	0,006	74	37,31 411
Lunden- Härlanda- Överås	26	28	35	28	117	0,006	74	37,31 411
Älvsborg	34	33	19	35	121	0,005	74	37,31 411
Norra Älvstranden	31	30	29	31	121	0,005	74	37,31 411
Björlanda	36	15	36	36	123	0,005	74	37,31 411
Billdal	35	29	31	34	129	0,004	74	37,31 411